

Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi

Journal of Ottoman Legacy Studies

ISSN 2148-5704

www.osmanlimirasi.net

osmanlimirasi@gmail.com

Cilt 10, Sayı 28, Kasım 2023 / Volume 10, Issue 28, November 2023

SİRBİSTAN'IN PRİŐTİNE'DEKİ İLK KONSOLosu LUKA MARİNKOVİĆ'İN ÖLDÜRÜLMESİ (1 TEMMUZ 1890)

The Murder of Serbia's First Consul in Pristina Luka Marinković (1 July 1890)

Makale Türü/ Article Types : Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi/Received Date : 05.09.2023
Kabul Tarihi/Accepted Date : 28.09.2023
Sayfa/Pages : 641-664
DOI Numarası/DOI Number : <http://dx.doi.org/10.17822/omad.2023.259>

Said OLGUN

(Doç. Dr.), Siirt Üniversitesi, e-mail: saidolgun@hotmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9171-2788>

Atıf/Citation

Olgun, Said, "Sırbistan'ın Prıştine'deki İlk Konsolosu Luka Marinković'in Öldürülmesi (1 Temmuz 1890)", *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 10/28, 2023, s. 641-664.

Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (OMAD), Cilt 10, Sayı 28, Kasım 2023.

Journal of Ottoman Legacy Studies (JOLS), Volume 10, Issue 28, November 2023.

ISSN: 2148-5704

SIRBİSTAN'IN PRİŞTİNE'DEKİ İLK KONSOLOSU LUKA MARINKOVIĆ'İN ÖLDÜRÜLMESİ (1 TEMMUZ 1890)

The Murder of Serbia's First Consul in Pristina Luka Marinković (1 July 1890)

Said OLGUN

Öz: 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi sonrası imzalanan Berlin Antlaşması ile bağımsız bir devlet hâline gelen Sırbistan, 1887 yılından itibaren Osmanlı toprakları içerisinde yer alan Makedonya coğrafyasının önemli şehirlerinde temsilcilikler kurmaya başlamıştır. Sırlar, Üsküp, Selânik ve Manastır'da kurmuş oldukları konsoloslukların ardından 1889 yılında Priştine Konsolosluğunu kurmuş ve konsolos vekili olarak Luka Marinković'i tayin etmişlerdir. Böylece Eski Sırbistan olarak nitelendirdikleri alandaki varlıklarını ve etkinliklerini artırmaya çalışmışlardır. Bu çalışmada ilk olarak Sırbistan'ın Makedonya'daki diplomatik örgütlenmesi ve bunun aşamaları, Marinković'in Priştine'ye konsolos vekili olarak tayin edilmesi ve mahallî idareyle ilişkileri üzerinde durulmuştur. Ardından Marinković'in öldürülmesi, cenaze merasimi, zanlıların yargılanması ve Sırbistan hükûmetinin Osmanlı Devleti'nden tarziye ve tazminat talepleri üzerinde durulmuştur. Osmanlı arşiv belgeleri üzerinden yapılan bu çalışmada Sırbistan'ın Priştine'deki ilk konsolosu Marinković'in öldürülmesi ve bu hadisenin Osmanlı Devleti ile Sırbistan arasındaki ilişkilere yansımaları incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sırbistan, Priştine, Konsolos, Luka Marinković

Abstract: Serbia, which became an independent state with the Treaty of Berlin signed after the Ottoman-Russian War of 1877-1878, started to establish consulates in important cities of Macedonian geography in 1887. Following the consulates established in Skopje, Thessaloniki and Bitola, the Consulate in Pristina was established in 1889 and Luka Marinković was appointed as the vice-consul. Thus, they tried to increase their existence and activities in the area they described as Old Serbia. In this study, firstly, the diplomatic organization of Serbia in Macedonia and its stages, the appointment of Marinković to Pristina as the vice-consul and his relations with the local administration are emphasized. Then, the murder of Marinković, the funeral ceremony organized for him, the trial of the suspects and the Serbian government's demands for apology and compensation from the Ottoman Empire were emphasized. In this study, which is based on Ottoman archive documents, the murder of Serbia's first consul in Pristina, Marinković, and the reflection of this event on the relations between the Ottoman Empire and Serbia were tried to be examined.

Key Words: Serbia, Pristina, Consul, Luka Marinković

Extended Abstract

With the Treaty of Berlin signed after the 1877-1878 Ottoman-Russian War, Serbia, Romania, and Montenegro separated from the Ottoman Empire as independent states. These new states tried to increase their presence and influence in the region by using their ethnic and religious unity with the non-Muslim Ottoman citizens living in Macedonia. The Kingdom of Serbia also carried out activities through both associations and consulates in the territory of Kosovo, which they called Old Serbia, essentially as a manifestation of irredentist policies.

Work on concluding a temporary contract for the opening of mutual consulates between the Ottoman Empire and Serbia began in May 1886. The contract was signed on September 4, 1886. It was decided that the parties would mutually establish consulates based on a four-article temporary regulation, which was valid from the date of signing. As a result of this arrangement, the Serbs opened consulates in Skopje and Thessaloniki in 1887, in Bitola in 1888, and in Pristina in 1889.

The Kingdom of Serbia appointed Luka Marinković as deputy consul to the consulate it opened in Pristina. During his short term in office, Marinković had some problems with the local administration in Pristina. Sublime Porte, through its ambassador in Belgrade, requested the Serbian government to terminate Marinković's duty in Pristina. Although Serbian Foreign Minister General Sava Grujić gave assurances that Marinković would be dismissed, this did not happen.

The Consul Marinkovic had Kipti Seyfeddin, who was singing in front of the consulate on the evening of June 20, 1890, beaten by Kavas Recep on the grounds that he was making noise. Seyfeddin filed a complaint with the Deputy Public Prosecutor's Office on June 21. In his petition, he explained that he was beaten in front of the Serbian Consulate and demanded that those who beat him be punished.

On the evening of July 1, Seyfeddin, Deputy Consul Luka Marinković, and Kavas Recep faced each other once again on the street where the Serbian Consulate is located. After the fight and shouting, Consul Marinković had Kavas Recep capture Seyfeddin and sent him to the Government House to be arrested. After Kavas Recep did not return to the consulate, Marinković set out to go to the Government House. At that moment, a revolver bullet hit Consul Marinković. Consul Marinković collapsed and died at the scene. An investigation was launched to shed light on the incident.

Seyfeddin was the strongest suspect due to two consecutive incidents. Captured as a suspect on July 2, Seyfeddin confessed during interrogation that he had planned the consul's murder and disclosed his accomplices. İbrahim, Hamdi, Raif, and Seyfeddin, the suspects, started trial at the Skopje Court of Appeal in August. While Ottoman authorities believed the murder was an act of revenge, the Serbian government suggested Albanians had organized it with political motives. Also, Serbs viewed Marinković's killing as a disrespect to the Serbian flag.

On September 5, the Criminal Chamber of the Court of Appeal decided to sentence İbrahim to death and to give Hamdi, Raif, and Seyfeddin each five years of hard labor. The Criminal Chamber of the Kosovo Provincial Court of Appeal rendered a new decision on March 17, 1891. According to the revised verdict, Hamdi, Raif, and Seyfeddin were acquitted, while İbrahim was sentenced to fifteen years of hard labor. This decision was made based on the court's inability to prove premeditated murder and the unknown motive behind the act. Subsequent to the Skopje Court of Appeal's decision, the Serbian Ambassador sent a memorandum to the Ottoman Ministry of Foreign Affairs on April 3, 1891, outlining his objections to the court's ruling. Belgrade Ambassador Mehmed Feridun Bey responded to the Serbian Minister of Foreign Affairs' request to pressure the court into changing its decision by stating that the courts in the Ottoman State were independent and no force intervened in the judiciary. The Criminal Chamber of the Court of Cassation upheld the decision of the Criminal Chamber of the Kosovo Provincial Court of Appeal dated March 17, 1891.

There were two important issues that the Serbian government focused on after the murder. While one of them was a matter of apology, the other was a matter of compensation. The Serbian government, through the Istanbul Embassy, announced that it had waived the demand for an apology, describing the special attention shown by the authorities in Pristina during the transfer of Marinković's body to Serbia as sufficient for an apology. The Serbian government persistently demanded compensation for Marinković's family. The Sublime Porte rejected this request, stating that it wouldn't compensate for a murder resulting from personal enmity. Upon the advice of the ambassadors from Russia, Germany, and the Austro-Hungarian Empire in Istanbul, the Ottoman Empire agreed to give 3000 liras to Marinković's family. However, the money provided was not compensation but rather a gift.

Looking at the developments after the assassination, it can be seen that both the Ottoman Empire and the Kingdom of Serbia acted very cautiously. In the statements and actions made, it is observed that the rules of diplomatic courtesy were attempted to be upheld and the discourses emphasizing leaving behind old hostilities in history were highlighted.

Giriş

19. yüzyılda yabancı devletlerin birçoğunun Osmanlı topraklarının muhtelif yerlerinde çok sayıda temsilcilikler kurmuş olduğunu görmekteyiz. Taraflar arasında yapılan ikili sözleşmelere dayalı olarak açılan konsoloslukların görevi buldukları şehre veya o şehrin içerisinde yer aldığı vilayete gelip giden vatandaşlarının iş ve işlemlerini takip etmektir. Ancak konsolosluklar bu vazifelerinin çok daha ötesinde başka misyonlar yüklenip görev ve

sorumlulukları dışında hareket ederek Osmanlı Devleti aleyhinde faaliyetler yürütmüş veya yürütülmekte olan faaliyetlere destek olmuşlardır. Bilhassa başta Makedonya olmak üzere ülkenin farklı yerlerindeki kriz bölgelerinde etkin faaliyetler yürüten konsolosların bu faaliyetleri Osmanlı yazışmalarında “muzır” olarak nitelendirilmiştir. Konsoloslar, çoğu zaman soydaş veya dindaş oldukları gayrimüslim Osmanlı vatandaşlarının hak ve hukuklarının sözde savunuculuğunu üstlenip kendilerine tanınan birtakım imtiyazlardan da istifade ederek Osmanlı Devleti üzerinde baskı oluşturmaya çalışmışlardır. Özellikle Büyük Devletlerin elçi ve konsolosları, hem büyük bir gücü temsil ediyor olmanın verdiği özgüvenle hem de sahip oldukları diplomatik ayrıcalıkların etkisiyle kabul ve tahammül edilemez hareketler sergilemiş veya yaşanan birtakım olayların tarafı olmuşlardır. Bu da konsoloslara karşı münferit veya toplumsal kızgınlıklara hatta öfke patlamalarına neden olmuştur.¹

1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi sonrası imzalanan Berlin Antlaşması ile Sırbistan, Romanya ve Karadağ bağımsız birer devlet olarak Osmanlı Devleti'nden ayrılırlarken Bulgaristan, Osmanlı Devleti'ne bağlı bir prenslik şeklinde idare edilmeye başlanmıştır. Söz konusu bu yeni devletler, Makedonya coğrafyasında yaşayan gayrimüslim Osmanlı vatandaşlarıyla olan etnik ve dinî birlikteliklerini bahane ederek bölgedeki varlıklarını ve etkinliklerini artırmaya çalışmışlardır. Osmanlı Devleti'nin idari veya mülki taksimatında hiçbir zaman kullanılmamış olan Makedonya kavramı, Berlin Kongresinden sonra Balkan coğrafyasında yaşayan gayrimüslim unsurlar tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Osmanlı Türklerinin “Rumeli” adını verdikleri bölgenin bir kısmını kastetmek için kullanılan Makedonya kavramı Selânik, Kosova ve Manastır vilayetlerinin Arnavutluk dışında kalan kısmını kapsamaktaydı. Siyasi saikler nedeniyle Makedonya adını kullanmayan Osmanlı Devleti, 1902 yılından itibaren Selânik, Kosova ve Manastır vilayetlerini kapsayan bölgeyi Vilayat-ı Selase şeklinde isimlendirmiştir.²

Karal'ın ifadesiyle “etnografya müzesi” gibi bir görüntüye sahip olan Makedonya'da Türkler, Rumlar, Bulgarlar, Sırlar, Ulahlar, Arnavutlar ve Yahudiler yaşamaktaydı. Sırlar, Stefan Duşan tarafından kurulan Sırp İmparatorluğu'nun hâkimiyet sahası içerisinde bulunan Makedonya'ya ile tarihî nedenlerle ilgi gösterdikleri gibi bölgenin kuzeybatısında büyük bir nüfusa da sahiplerdi. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun politikalarına bağlı olarak Adriyatik kıyılarına doğru ilerlemeleri engellenen Sırlar, Ege Denizi'ne inmeyi amaçlamışlardır. Bu doğrultuda Makedonya'da geniş bir hâkimiyet sahası kurmak istemişlerdir.³ Bu çerçevede Sırbistan Krallığı da esasen irredentist politikaların bir tezahürü olarak nitelendirebileceğimiz bir şekilde Eski Sırbistan olarak isimlendirdikleri Kosova topraklarında hem dernekler hem de konsolosluklar aracılığıyla faaliyetlerini yürütmüştür. Ancak, varlık göstermeye çalıştığı topraklarda daha önce işgal ettiği bölgelerden göç etmek zorunda kalan çok sayıda göçmenin bulunması Sırbistan'ın işini güçleştirmiştir.

1. Sırbistan'ın Makedonya'daki Diplomatik Örgütlenmesi

Sırbistan, bağımsız bir devlet hâline geldiği Berlin Antlaşması'ndan çok daha önce Kosova, Manastır ve Selânik vilayetlerini kapsayan Makedonya coğrafyasıyla ilgilenmeye başlamıştır.⁴ Sırp dış politikasının temellerini atan İlija Garašanin'in 1844'te kaleme aldığı

¹ 20. yüzyılın başında Makedonya'da Rus konsoloslarının öldürülmesiyle ilgili iki önemli çalışma için bk. Hasip Saygılı, “1903 Makedonyasında Reformlara Tepkiler: Manastır Rus Konsolosu Aleksandır Rostkovski'nin Katli” *Karadeniz Araştırmaları* 39 (2013): 69-94, erişim tarihi: 25 Ağustos 2023, <https://doi.org/10.12787/KARAM714>. Hasip Saygılı, “Sultan II. Abdülhamid'in Meşruyet Krizi: 1903'te Mitroviçe'de İlk Rus Konsolosu Grigori Şerbina'nın Öldürülmesi” *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 20 (2014): 163-191, erişim tarihi: 25 Ağustos 2023, <https://turkiyat.hacettepe.edu.tr/dergi/20sayi.pdf>.

² Güler Yarcı, “Osmanlı Diplomasisinde Makedonya Meselesi (1876-1913)” *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi* 6 (2013): 77, erişim tarihi: 26 Eylül 2023, <https://esbadergisi.com>

³ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi (Birinci Meşrutiyet ve İstibdat Devirleri (1876-1907))* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay., 2000), 146-147.

⁴ Sırbistan'ın bağımsızlık süreci hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Ayşe Özkan, *Miloş'tan Milan'a Sırp Bağımsızlığı (1830-1878)* (İstanbul: IQ Kültür Sanat Yay., 2011).

“Načertanje” yani *Taslak* başlıklı metin Sırların Makedonya’ya olan ilgisini güçlendirmiş ve Sırbistan idaresi bölgeyi kendilerine bağlanması gereken bir coğrafya olarak değerlendirmeye başlamıştır.⁵ Garaşanin, “*İmparator Duşan’ın Orta Çağ Sırp İmparatorluğu’nun yeniden kurulması için tüm Sırların Sırbistan etrafında birleştirilmesini*” amaçlamaktaydı.⁶ Bu doğrultuda eğitim öğretim faaliyetleri önemli bir vasıta olarak kullanılmıştır. Ağustos 1868’de “*Osmanlı İmparatorluğu’nun Tüm Bölgelerinde Sırp Eğitimine Yardım Komitesi*” kurulmuş, sonraki yıllarda bunu çeşitli kilise ve okul komiteleri takip etmiştir.⁷

Berlin Antlaşması ile bağımsızlığı tanınan genç Sırbistan’ın Makedonya ve burada yaşayan Sırlarla ilgili politikasının seyir ve gelişiminde iki önemli olay ön plana çıkmaktadır: Bunlardan ilki 28 Haziran 1881 tarihinde Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile imzalanmış olduğu gizli antlaşmadır. Bosna ve Hersek’i işgal ederek Sırbistan’ın Adriyatik kıyılarına doğru yayılmasının önüne geçen Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Sırbistan’ın dikkatini başka yöne çekebilmek için bu gizli antlaşmayı imzalamıştır. Tahtını koruma düşüncesindeki Kral Milan Obrenoviç ise Avusturya’ya siyasi ve iktisadi ödümler vermekten geri durmamıştır. Yapılan antlaşmaya göre Sırbistan, ordu dışında gönüllü ve milis oluşumlara izin vermeyecek; Bosna ve Yenipazar’da Avusturya aleyhinde propaganda yapmayacak, Avusturya’nın bilgisi ve onayı dışında başka bir ülkeyle antlaşma yapmayacaktı. Bunlara karşılık Obrenoviç hanedanın tahtta kalmasını desteleyecek olan Viyana, Sırbistan’ın Yenipazar ve Bosna-Hersek dışında Osmanlı topraklarında genişlemesine karşı çıkmayacak hatta bu hususta diplomatik destek sağlayacaktı.⁸ İkinci gelişme ise Berlin Antlaşması kararlarına rağmen 18 Eylül 1885’te Şarki Rumeli’nin Bulgar Prenslığı ile birleşmesi karşısında Avusturya’nın yardımına güvenen Sırbistan’ın Kasım 1885’te Bulgaristan’a savaş ilan etmesi ve savaşın Sırbistan’ın mağlubiyetiyle neticelenmesidir.⁹ Savaş sonrası Başbakan ve Dışişleri Bakanı Milutin Garaşanin’in takip ettiği politikaya bağlı olarak Sırbistan, Osmanlı Devleti ile iş birliğine yönelerek Makedonya’daki statünün korunmasını sağlamaya çalışmıştır.¹⁰ Bir başka ifadeyle Makedonya’daki menfaatlerini çatışarak koruyamayacağını gören Sırbistan, bölgedeki rakipleri Yunanistan ve Bulgaristan’ın yöntemlerini uygulamaya karar vermiştir. Kurulacak olan bir dernek ve onun takip edeceği eğitim, din ve kültür politikaları Makedonya’daki Sırp varlığı için gerekli görülüyordu. Rusya’nın Balkanlar’da takip ettiği politikanın Bulgaristan’da başarısız olması üzerine Sırbistan’ı desteklemeye başlaması ve bununla birlikte Bulgar tehdidi karşısında Osmanlı Devleti’nin Sırp propagandasına karşı daha müsamahakâr davranması Sırbistan’ın işini nispeten kolaylaştırmıştır.¹¹ Bu çerçevede 1886 yılında kurulan *Aziz Sava (Sveti Sava) Cemiyeti* ile Sırbistan, Ortodoks Slav nüfus üzerindeki Sırp etkisini korumaya çalışmıştır.¹² Sırlar, Makedonya’daki Slavların yanlılıkla “Bulgarlar” olarak gösterildiği propagandasını yapmaktaydı.¹³

Sırbistan, Aziz Sava Cemiyeti’nin yanı sıra Makedonya’da kurmuş olduğu konsolosluklarla da propaganda faaliyetlerini sürdürmüştür. Kültürel diplomasiin uluslararası

⁵ Nurbanu Duran, “Sırbistan’ın ve Osmanlı Sırlarının Makedonya Meselesindeki Yeri” *Tarih Araştırmaları Dergisi* 73 (2023): 184-185, erişim tarihi: 25 Ağustos 2023, <https://doi.org/10.35239/tariharastirmalari.1097937>

⁶ Ayşe Özkan, “Sırbistan’ın Bosna-Hersek Üzerindeki Emelleri ve Faaliyetleri (1878-1908)” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 43 (2016): 858, erişim tarihi: 25 Ağustos 2023, <https://www.sosyalarastirmalar.com/>

⁷ Duran, “Sırbistan’ın ve Osmanlı Sırlarının”, 185.

⁸ Fikret Adanır, *Makedonya Sorunu*, çev. İhsan Catay (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., 2001), 114. Sacit Kutlu, *Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzyılında Balkanlar ve Osmanlı Devleti* (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yay., 2018), 157.

⁹ Sırp-Bulgar Savaşı hakkında bk. Ayşe Özkan, *Bağımsızlıktan Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı’na Sırlar (1878-1918)* (İstanbul: IQ Kültür Sanat Yay., 2013), 51-70.

¹⁰ Duran, “Sırbistan’ın ve Osmanlı Sırlarının”, 185-186.

¹¹ Adanır, *Makedonya Sorunu*, 114.

¹² Ayşe Özkan, “Aziz (Sveti/Saint) Sava Cemiyeti (1886-1891)” *Karadeniz Araştırmaları Dergisi* 78 (2023): 423-436, erişim tarihi: 25 Ağustos 2023, <https://doi.org/10.56694/karadearas.1329844>

¹³ Mehmet Hacısalihoğlu, *Jön Türkler ve Makedonya Sorunu (1890-1918)*, çev. İhsan Catay (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., 2008), 45.

ilişkilerde önemli bir unsur hâline geldiği on dokuzuncu yüzyılın sonlarında Makedonya'da görevlendirdiği konsoloslarına ülkeyi temsil etmenin yanı sıra propaganda ve istihbarat faaliyetlerinde bulunma görevi de vermiştir. Sırp halkının korunması, Sırp okul ve kiliselerinin açılması, Sırpa kitapların satıldığı kitapçı dükkânlarının açılması, meslek derneklerinin kurulması ve buldukları yerlerde meydana gelen olaylar hakkında raporlar sunulması konsoloslara verilen vazifeler arasında yer almaktaydı.¹⁴

Osmanlı Devleti ile Sırbistan arasında karşılıklı konsolosluklar açılmasına dair geçici bir sözleşmenin yapılmasına yönelik çalışmalar 1886 yılının Mayıs ayında başlamıştır. Sözleşme metni üzerinde yapılan hazırlık çalışmalarının ardından,¹⁵ 4 Eylül 1886'da "*Devlet-i Aliyye ile Sırbistan Hükûmeti Beyninde Tarafeyn Memalikinde Konsoloshaneler Tesisine Dair Suret-i Tesviyye-i Muvakkate*" imzalanmıştır. İmzalandığı tarihten itibaren geçerli olan bu dört maddelik geçici düzenlemeyle tarafların karşılıklı olarak konsolosluklar kurmalarına karar verilmiştir.¹⁶

Bu düzenlemeye bağlı olarak Sırbistan, Kosova vilayetindeki ilk konsolosluğunu 1887 yılının başında Üsküp'te kurmuştur. 11 Ocak 1887'de İstanbul'daki Sırbistan Kraliyet Elçiliği tarafından Osmanlı Hariciye Nezaretine gönderilen bir yazı ile Üsküp şehrine ve Kosova Vilayetine gelip giden Sırpların işlerini takip etmek üzere Üsküp'te bir konsolosluğun kurulmasına karar verildiği ve bu göreve Aleksa Pačić'in atandığı bildirilerek kendisine memuriyetiyle ilgili gerekli beratın verilmesi istenmiştir. 25 Ocak 1887 tarihli bir iradeyle Pačić'in atanması onaylanmıştır.¹⁷ Burada dikkat çekici olan husus, Kosova vilayet merkezinin Priştine olmasına rağmen ilk konsolosluğun Üsküp'te açılıyor olmasıdır. Sırbistan'ın bu kararında Berlin Antlaşması ile yapılan düzenlemelere bağlı olarak Priştine'nin eski önemini kaybetmiş olduğu düşüncesinin etkili olduğu söylenebilir. Esasen Osmanlı Devleti de Berlin Antlaşması ile Niş ve Şehirköy'ün Sırbistan'a terk edilmesinden sonra sınıra yakınlaşması nedeniyle hem coğrafi hem de idari olarak merkez olma niteliğini kaybeden Priştine'nin yerine sınırdan daha uzaktaki Üsküp'ün vilayet merkezi olmasına karar verecektir. Ağustos 1888'de yapılan bu değişiklikte bilhassa Üsküp'ün merkezî bir konumda olması, demiryolu ulaşım imkânlarının genişliği ve Sırbistan'la birlikte diğer devletlerin konsolosluklarının burada bulunması etkili olmuştur.¹⁸

Sırbistan'ın aynı günlerde Makedonya coğrafyasında açmış olduğu bir diğer konsolosluk Selânik'te bulunuyordu. Üsküp'te olduğu gibi Selânik vilayeti veya şehrine gelip giden Sırpların "umur ve hususat-ı vakıalarını rüyet etmek üzere" kurulan konsolosluga Petar Karastojanović tayin edilmiştir.¹⁹ 1888 yılının sonlarında ise Manastır'da yeni bir konsolosluk kurulmuş ve buraya konsolos olarak Dimitri Bodi tayin edilmiştir.²⁰ Böylece Sırbistan kısa süre içerisinde Makedonya'yı oluşturan Kosova, Selânik ve Manastır vilayetlerinde birer konsolosluk kurmuş oluyordu. Müslüman Arnavutlar, kurulan bu diplomatik ağı irredentist

¹⁴ Maja Nikolova, "The Action of the Saint Sava Society on the Formation of Identity among Serbs in Old Serbia and Macedonia" *Historia Scholastica* 9 (2023): 151, erişim tarihi: 11 Ağustos 2023, <https://doi.org/10.15240/tul/006/2023-1-007>

¹⁵ *Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi* (BOA), *Hariciye Nezareti Tercüme Odası Evrakı (HR.TO)*, 370/5, 11 Mayıs 1886. BOA, *Meclis-i Vükela Mazbataları (MV)*, 11/85, 11 Zilkade 1303 (22 Ağustos 1886). BOA, *Sadaret Mektubi Mühimme Kalemi Evrakı (A.MKT.MHM)*, 491/40, 26 Zilkade 1303 (26 Ağustos 1886).

¹⁶ Taraflar arasında imzalanan geçici düzenleme 7 Ekim 1886'da Meclis-i Mahsus-i Vükela'da görüşülmüştür. BOA, *MV*, 12/94, 7 Muharrem 1304 (7 Ekim 1886). 18 Ekim 1886'da da Padişah tarafından onaylanmıştır. *Bab-ı Asaifi Divan-ı Hümayun Sicilleri Name-i Hümayun Defterleri (A.DVNS.NMH.d)*, 14/63, 16 Safer 1304 (14 Kasım 1886).

¹⁷ BOA, *İrade Hariciye (İ.HR)*, 304/19341, 29 Rebiyülahir 1304 (25 Ocak 1887).

¹⁸ BOA, *MV*, 35/39, 21 Zilhicce 1305 (29 Ağustos 1888). BOA, *Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi (DH.MKT)*, 1527/13, 22 Zilkade 1305 (31 Temmuz 1888). Vilayet merkezinin Priştine'den Üsküp'e taşınması hakkında Kosova Valisi Mehmed Faik'in 23 Nisan 1304 (5 Mayıs 1888) tarihinde Dâhiliye Nezaretine gönderdiği yazısı için bk. BOA, *Şûra-yı Devlet Evrakı (ŞD)*, 1968/17, 20 Şevval 1305 (30 Haziran 1888).

¹⁹ BOA, *İ.HR*, 304/19341, 29 Rebiyülahir 1304 (25 Ocak 1887).

²⁰ BOA, *İ.HR*, 338/21898, 21 Rebiyülahir 1306 (25 Aralık 1888).

politikalar takip eden Sırbistan'ın bölgeyi ilhak etmek için yaptığı hazırlıkların bir parçası olarak görüyordu.²¹

Kosova, Osmanlı Devleti'nin Sırbistan sınırındaki vilayeti olması ve bünyesinde çok sayıda Sırp'ı barındırması nedeniyle Sırbistan'ın önem verdiği ve dikkatle üzerinde durduğu bir coğrafya olmuştur. Buna bağlı olarak hem Sırbistan hem de Osmanlı Devleti, karşı tarafın gerek kendi sınırları içerisindeki gerekse sınırın öte tarafındaki faaliyetlerini dikkatle takip etmiştir. Osmanlı Devleti'nin Sırbistan hakkında edindiği istihbarat çok da iç açıcı değildir. Edinilen bilgilere göre Sırlar, sınırın hemen ötesinde askerî hazırlıklar yapmakta, ikmal ve lojistikle ilgili hazırlıklarını sürdürmekte, silahlı birliklerini çıkabilecek olası sıcak çatışmaya hazırlamaktaydı.²² Niş'ten gelen haberlere göre 9 Haziran 1889'da Kelle Kulesi'nde²³ toplanan Sırlara yaptığı konuşmada Başpapaz, Osmanlı Devleti aleyhine Eski Sırbistan topraklarının içerisinde yer alan Kosova vilayeti ile Makedonya'nın işgali yönünde bir ittifak yapılması gerekliliğine değinmiştir. Kosova Savaşı'nın 500. yılı dönümü münasebetiyle 14 Haziran'da 30 bin Sırp Kuruşova'da toplanmıştır. Burada aylık ayinlerini icra eden Sırlar, Kosova, Bosna ve Makedonya'nın işgali için zorunlu ittifak gerekliliğini dile getirmişlerdir. İvranya, Niş, Ürgüp ve Kuruşova'da bulunan askerî birliklerin yanı sıra Niş'te top talimleri yapılmaktaydı. Sırp çeteleri sınırı aşarak Türk yerleşimlerine saldırmakta, halkın hayvanlarını ve eşyalarını gasp etmekteydiler. Selânik, Kosova ve Havalisi Umum Kumandanlığı, Priştine ve Mitroviçe'de sınırda gelişen ve sınır asayişini bozan olaylara dikkat çekerek buralardaki yerel idarecileri olası istenmeyen hadiselerle karşı uyarmıştır. Sırların bu eylemlerinin Arnavutları kışkırtacağı ve bir misilleme hareketine sebep olacağı üzerinde durulmuştur. 1889 yılında Kosova Ovası'nın ve Yeni Pazar sancağının Sırbistan'a verileceği yönünde ortaya çıkan şayialar bölgede yeni birtakım huzursuzluklara sebep olmuştur.²⁴

2. Priştine Konsolosluğunun Kurulması ve Luka Marinković'in Konsolos Vekili Olarak Tayin Edilmesi

Sırbistan Kraliyet Elçiliği Kaçılıryası, 18 Temmuz 1889'da Osmanlı Hariciye Nezaretine gönderdiği bir yazıyla Sırbistan hükûmetinin Priştine'ye ve çevresine gelip giden Sırp vatandaşlarının iş ve meseleleriyle ilgilenmek ve ticari faaliyetlerini himaye etmek üzere Priştine'de bir genel konsolosluk kurma kararı aldığını bildirmiştir. Aynı zamanda kurulan bu yeni konsolosluğa Sırbistan vatandaşlarından ve memurlarından olan Luka Marinković'in geçici olarak konsolos vekili rütbesiyle görevlendirildiğini bildirerek Marinković'in resmî sıfatının

²¹ Noel Malcolm, *Kosova: Balkanları Anlamak İçin*, çev. Özden Arıkan (İstanbul: Sabah Kitapları, 1999), 287.

²² Mucize Ünlü, *Kosova Vilayeti (1877-1912)* (Ankara: Gece Kitaplığı, 2014), 234-235. Sırbistan'ın Osmanlı topraklarındaki istihbarat faaliyetleriyle ilgili çeşitli örnekler için bkz. Fahriye Emgili ve Mustafa Kahramanyol, *Sırbistan'ın Osmanlı Topraklarındaki İstihbarat ve Teşkilatlanma Çalışmaları (1898-1912)* (Ankara: Cedit Neşriyat, 2012)

²³ 1804 yılında Kara Yorgi önderliğinde başlayan Sırp İsyanı fasıllar hâlinde devam ederken 31 Mayıs 1809'da Hurşid Paşa, Kamenice ve Matefçe'de bulunan isyancıların üzerine yürümüştür. Sırların büyük kayıplar verdiği çatışmada Hurşid Paşa'nın ifadesiyle "hesapsız kelle ve kulaklar" alınmıştır. Sırp kaynaklarına göre savaş sırasında Knez Stefan Sinciliç, Türklerin eline geçmemesi için cephaneliği ateşe vermiştir. Cephaneliğin patlamasıyla Osmanlı askerleriyle birlikte 3000 Sırp ölmüştür. İstanbul'un Hollanda Elçisinin raporuna göre ise 7000 ölü veya esir vardı ve 500 kesik baş İstanbul'a gönderilmişti. Selim Aslantaş, *Osmanlı'da Sırp İsyanları* (İstanbul: Selenge Yayınları, 2023), 200. Sırlar arasındaki anlatıya göre bu savaştan sonra Hurşid Paşa, ibretiâlem olması için ölen Sırp asilerin başlarının toplanmasını emretmiştir. Toplan 952 kellenin kafa derileri yüzülmüş, içleri doldurulmuş ve İstanbul'a, gönderilmiştir. Geriye kalan kafatasları ile de bir kule inşa edilmiştir. Bundan dolayı kule Kelle Kulesi olarak anılmıştır. Kosova Savaşı'nın 500. yıldönümü münasebetiyle Kelle Kulesi'nde toplanan Sırlara hitaben bir konuşma yapan Sırp Papaz, "Osmanlıların bu kuleyi atalarının kelleleriyle yaptığını" iddia etmiş ve Hristiyanları Osmanlıları Balkanlar'dan uzaklaştırmaya davet etmiştir. Mustafa Gülcan, "Dünden Bugüne Sırp ve Avusturya Baskısı Karşısında Bosna Hersek" *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 1 (1994): 287.

²⁴ Ünlü, *Kosova Vilayeti*, 235-237. Sırların 1889 yılında Kosova Meydan Muharebesi'nin beş yüzüncü yıldönümü kutlamaları hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Mucize Ünlü, "Sırların I. Kosova Zaferi'nin 500. Yıldönümünü Kutlama Girişimleri" *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi* 28 (2010): 107-118, erişim tarihi: 20 Ağustos 2023, https://doi.org/10.1501/OTAM_0000000558

mahallî hükûmet tarafından tanınması için gerekli fermanın verilmesi talebinde bulunmuştur.²⁵ Sırbistan'ın Priştine'de açmış olduğu bu konsolosluk, Makedonya coğrafyasında bir vilayet merkezinin dışında kurmuş olduğu ikinci konsolosluktur. 1887 yılında Kosova vilayetinin merkezi Priştine olmasına rağmen Üsküp'te konsolosluk kuran Sırbistan, 1888 yılında vilayet merkezinin Üsküp'e taşınmasından bir yıl sonra Priştine'de yeni bir konsolosluk kurmuştur. Sırbistan'ı böyle bir karara hangi faktörlerin sevk ettiğini net olarak ortaya koyabilmek mümkün değildir. Ancak Sırbistan'ın bu noktadaki en büyük motivasyon kaynağının Eski Sırbistan olarak nitelendirilen coğrafyadaki etkinliğini ve varlığını artırmak düşüncesi olduğu söylenebilir. Priştine, galibiyetle neticelenerek Osmanlı Devleti'nin varlığını temin etmiş olan 1389 Kosova Meydan Muharebesi'nin gerçekleştiği yer olması ve Kosova sahrasının hâkim bir noktada bulunması nedeniyle hem tarihî hem de coğrafi açıdan önemli bir yere sahiptir. 1305 (1887/1888) Kosova Vilayet Salnamesi'ne göre şehrin nüfusu 10.638 idi. Bu nüfusun 8.365'ini Müslümanlar oluştururken geriye kalan 2.273'ünü Rum, Ermeni, Bulgar, Latin, Yahudi ve Kıptiler oluşturuyordu.²⁶

Sırbistan ile Osmanlı Devleti arasında akdedilen Geçici Konsolosluk Sözleşmesi'nin birinci maddesine göre hükûmetler karşılıklı olarak konsolosluk kurma ve konsolos tayin etme hakkına sahip olsalar da atanacak konsolos için “*yerliden ve tebaa-i Devlet-i Aliyye'den olmayacağı*” şeklinde bir şart aranmaktaydı. Bundan dolayı Tabiiyet Müdüriyetince Sırbistan'ın Priştine'de görevlendirdiği Luka Marinković hakkında bir tahkikat yapılmıştır. Tahkikat neticesinde Marinković'in “*yerliden ve memalik-i mahrusa-i şahane ahalisinden olmayıp*” Sırbistan vatandaşı olduğu ve “*tabiiyet-i asliyesini terk etmemiş*” olduğu tespit edilmiştir. Nihayetinde 15 Ağustos 1889 tarihinde çıkarılan bir irade ile Osmanlı Devleti, Sırbistan Krallığı'nın Marinković'i geçici olarak Priştine'ye konsolos vekili tayin etmesini onaylamıştır.²⁷

Priştine konsolosluğuna atanan Luka Marinković, Belgrad'da doğmuştur. Hukuk eğitiminin ardından Türkçe öğrenmek üzere önce İstanbul'a ardından da Paris'e gönderilmiştir. 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi'nde Osmanlı Devleti'ne karşı Sırp ordusunda görev alan Marinković, 1881'de eğitimini tamamlayarak Sırbistan Dışişleri Bakanlığında memuriyete başlamış ve bir müddet sonra Üsküp Konsolosluğunda görevlendirilmiştir. Üsküp Konsolosluğundaki görevi devam ederken Priştine Konsolosluğuna konsolos vekili olarak tayin edilmiştir.²⁸ Marinković, öldürüldüğü 1 Temmuz 1890 tarihine kadar yaklaşık on ay süreyle bu görevi sürdürmüştür.

Kısa görev süresi içerisinde Marinković, Priştine'deki mahallî idareyle bazı sorunlar yaşamıştır. Taraflar arasında yaşanan anlaşmazlıkların mahiyeti ve boyutunu ulaşabildiğimiz arşiv belgeleri üzerinden tespit etmek mümkün olmasa da Osmanlı Hariciyesini Konsolos Vekili'nin görevinin sonlandırılarak yerine bir başkasının atanması için diplomatik bir girişimde bulunmaya sevk ettiği aşikârdır. Hariciye Nezareti, 25 Şubat 1890 tarihinde Belgrad Sefaretinden Sırbistan Dışişleri Bakanlığı ile görüşülerek tahrikat ve tesvilatta bulunduğunu ifade ettiği Luka Marinković'in yerine başka bir kişinin görevlendirilmesinin sağlanmasını istemiştir. Nezaretin talebine bağlı olarak konuyu Sırbistan Dışişleri Bakanı General Sava

²⁵ BOA, İ.HR, 338/21912, 20 Zilhicce 1306 (17 Ağustos 1889).

²⁶ *Kosova Vilayet Salnamesi* (Priştine: Kosova Vilayet Matbaası, 1305), 79-83. Priştine kazasının 1878/1879 yıllarındaki nüfusu 13.575 Müslüman, 4.686 Hristiyan, 1.272 Kıpti ve 50 Yahudi olmak üzere 19.583'tür. 1880 yılında nüfusta büyük bir artış olmuştur. Kazanın bu tarihteki nüfusu 29.716'ya yükselmiştir. Nüfusun 13.653'ünü Müslümanlar, 6.149'unu Hristiyanlar, 62'sini Yahudiler, 9.852'sini Müslüman erkek muhacirler oluşturmaktaydı. Söz konusu Müslüman muhacir erkekler, 93 Harbi sonrasında yurtlarını terk etmek zorunda kalan kişilerdi. 1882-1883 yıllarında kaza nüfusunda küçük bir düşüş yaşanmıştır. 28.258 olan nüfusun 19.905'i Müslümanlardan 8.353'ü gayrimüslimlerden oluşuyordu. Mucize Ünlü, “Priştine Kazasının Tanzimat Sonrası Gelişimi”, *Osmanlı Dönemi Balkan Şehirleri C. 1* içinde, (Ankara: Gece Kitaplığı, 2017), 455-456.

²⁷ BOA, İ.HR, 338/21912, 20 Zilhicce 1306 (17 Ağustos 1889).

²⁸ BOA, *Yıldız Sadaret Hususi Maruzat Evrakı (Y.A.HUS)*, 236/103, 29 Zilkade 1307 (17 Temmuz 1890). BOA, *Hariciye Nezareti Siyasi (HR.SYS)*, 1493/111, 8 Temmuz 1890.

Grujić'e açan Belgrad Sefiri Mahmud Nedim Paşa,²⁹ 25 Mart 1890 tarihinde gönderdiği bir yazıyla Bâb-ı Âliyi bilgilendirmiştir. Mahmud Nedim Paşa'nın bildirdiğine göre Grujić, uygun olmayan hareketi nedeniyle Marinković'i açıktan açığa ayıplamış, uyarılmış ve azarlamıştır. Yaşanan hadiseden dolayı fazlasıyla üzgün olan Grujić, Marinković ile mahallî memurlar arasında bir anlaşmazlık ve uyuşmazlık yaşanmasına mahal vermemek için onu görevine iade etmemek düşüncesinde olduğunu söylemiştir. Aynı yazıda bir sonraki görüşmelerinde Grujić'e Marinković hakkında kati bir karar verip vermediğini sorduğunu ifade eden Mahmud Nedim Paşa, Grujić'in Marinković için henüz başka bir memuriyet bulamadığını ancak Priştine'ye dönmeyeceğinden emin olabileceği şeklinde cevap verdiğini belirtmiştir.³⁰ Dışişleri Bakanı'nın vermiş olduğu teminata rağmen Marinković, 26 Mart'ta Belgrad Sefaretine göndermiş olduğu pasaportuyla Priştine'ye gitmek için vize talebinde bulunmuştur. Şaşkınlığa uğrayan Mahmud Nedim Paşa, hızlı bir şekilde Dışişleri Bakanı Grujić ile görüşmüştür. Bakan, memuriyetine dönmemesi yönünde karar ve emir vermiş olsa da Marinković'e yaşadığı sorunlar nedeniyle izin vermek zorunda kaldığını ifade etmiştir. Dışişleri Bakanı'nın ifade ettiğine göre Marinković, kayınpederinin rahatsızlığı nedeniyle Priştine'deki birtakım iş ve meselelerini yoluna koymaya vakit bulamadan alelacele Belgrad'a gelmiştir. Bu nedenle Bakan, kendisinden hem işlerini yoluna koymak hem de ailesini Belgrad'a getirmek üzere Priştine'ye gitmek için izin isteyen Marinković'e istediği izni vermek zorunda kalmıştır. Dışişleri Bakanı Grujić, bir defa daha konsolosun değiştirilmesi çaresine bakacağına teminat vermiştir.³¹ Ancak Sırbistan Dışişleri Bakanlığı, vermiş olduğu sözü tutmayacaktır.

Öyle anlaşılıyor ki hem yerel hükûmet hem de Bâb-ı Âli, Priştine'de göreve başlamasından kısa bir süre sonra Konsolos Vekili Luka Marinković'in istenmeyen bir hadiseye sebep olacağına dair bir kanaate sahip olmuştur. Bölgenin şartlarını da göz önünde bulundurarak yaşanması muhtemel bir olayın önüne geçebilmek için Sırbistan hükûmetinden Marinković'in görev yerinin değiştirilmesi talep edilmiş hatta bu konuda teminat da alınmış olmasına rağmen somut bir adım atılmamış olması beklenen felaketi adım adım getirmiştir.

3. Luka Marinković'in Öldürülmesi ve Cenaze Merasimi

Sırbistan hükûmeti tarafından Bâb-ı Âliye görev yerinin değiştirileceği hususunda söz verilen Konsolos Vekili Luka Marinković, Priştine'ye dönerek görevine devam etmiştir. Ancak üç ay sonra yaşanacak olan istenmeyen hadise, Bâb-ı Âlinin Marinković'in görevinden alınması yönündeki talebinin yerindeliğini ve haklılığını üzücü bir şekilde ortaya koyacaktır.

Marinković'in ölümüyle neticelenecek olan olaylar silsilesinin ilki 20 Haziran 1890 Cuma akşamı Sırbistan Konsolosluğunun önünde yaşanmıştır. Leskofça muhacirlerinden Demirci Kıpti Seyfeddin bin Ali, sarhoş bir vaziyette akşam ezanından yaklaşık bir saat sonra şarkı söyleyerek Ramazaniye Mahallesi'ndeki evine giderken Sırbistan Konsolosluğunun önünden geçtiği sırada şarkı söyleyerek yaptığı gürültüyle Konsolos Marinković'i bir hayli rahatsız etmiştir. Konsolos Marinković, eşi Smiljana Marinković ve Kavas Recep sokağa çıkıp hakaret ederek Seyfeddin'i azarlamaya başlamışlardır. Priştine Polisinin olayın ertesi günü yapmış olduğu tahkikat neticesinde hazırlanmış olduğu jurnale yansıdığı şekliyle "*içlerinden biri Türkçe olmak üzere sen fakir bir çingene olduğun ve konsolos konağı önünden geçtiğin hâlde böyle türkü söylemeye ne haddin var*" diyerek Seyfeddin'e hakaret etmiştir. Olay sadece azarlama ve hakaretle kalmamış Kavas Recep, Konsolos Marinković'in emriyle Seyfeddin'i darp etmiş, elindeki baston Seyfeddin'in üzerinde kırılmıştır. Kavas Recep, kırılan bastonu ertesi gün bir tenekeciye onartmıştır. Münazaaya şahit olan mahalle sakinlerinden Tercüman

²⁹ Belgrad Sefiri Mahmud Nedim Paşa, Belgrad'a atanan beşinci sefirdir. Aralık 1889-Mayıs 1890 tarihleri arasında yaklaşık beş ay süreyle bu görevde bulunmuştur. Abidin Temizer ve İbrahim Serbestoğlu, "Osmanlı-Sırp Diplomatik İlişkileri ve Belgrad Sefiri Yusuf Ziya Paşa" *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi* 9/2 (2020): 488, erişim tarihi: 10 Ağustos 2023, <https://doi.org/10.30903/Balkan.841172>

³⁰ BOA, *HR.TO*, 23/85, 25 Mart 1890.

³¹ BOA, *HR.TO*, 23/86, 27 Mart 1890. BOA, *Hariciye Nezareti Hukuk Kısmı Evrakı (HR.H)*, 53/11, 2 Temmuz 1890.

Salih ile Çerkes Hevd'in araya girmesiyle kavga sona ermiştir. İtiş kakış esnasında zembilinden düşerek etrafa dağılan ekmekleri ile ayağından çıkan kunduraları konsoloslukta getirilen bir fener yardımıyla bulunan Seyfeddin, evine gönderilmiştir.³²

Ertesi gün halk arasında Sırbistan Konsolosluğu önünde büyük bir gürültü koptuğunun konuşulmaya başlaması üzerine Priştine Polis Dairesince hızlı bir tahkikat yapılarak yaşanan hadisenin genel niteliği tespit edilmiştir. Priştine Polis Dairesince hazırlanan 21 Haziran tarihli jurnalde kısaca olay hakkında bilgi verildikten sonra “*Kıbtî-i merkumun hukuk-i şahsiyyesi kendisine ve hukuk-i umuminin emr-i muhafazası Müddei-i Umumi Muavinliğine aid idiğü derkâr ise de hasbe'l-mevki bu gibi hâlâtın vukuu gayr-i caiz olmağla...*” ifadeleriyle yaşanan hadisenin hiç de hoş karşılanmadığı ortaya konulmuştur.³³ Her ne kadar arşiv belgelerine yansımamış olsa da Sırbistan Konsolosunun emriyle bir Osmanlı vatandaşının dövülmüş olması halk arasında büyük bir tepkiye neden olmuş olmalıdır.

Bir yandan polis tarafından bir tahkikat gerçekleştirilirken bir yandan da olayın en önemli aktörü Kıpti Seyfeddin, 21 Haziran'da Müddei-i Umumi Muavinliğine bir dilekçe vererek hak arayışına girmiştir. Dilekçesinde “... *dün akşam icra-yı sanatla beş on para bi't-tedarik saat bire karib zembilimle haneme giderken hasbe'l-beşeriyye bir miktar işret edip mırıldanarak ve türkü söyleyerek konsoloshane önüne geldiğimde bir sopalı ve kırmızı elbiseli ve diğeri siyah pantolonlu başı açık ve bir de fistanlı kadın önüme çıkıp çingene sen konsoloshane sokağından türkü söylemeye haddin yok deyip beni dövmeye başladılar. Ez cümle kırmızı elbiseli olan yedindeki sopasını üzerimde kırdı...*” şeklindeki ifadelerle yaşadıklarını anlatırken “... *hukuk-i şahsiyem davasında bulunduğum cihetle böyle bi-gayr-i hak darp olduğumdan dolayı zarrablarımın ceza-dide olmalarını kanun-i adaletten talep ve dava eylerim...*” ifadeleriyle haksız bir şekilde darp edilmesi nedeniyle kendisini darp edenlerin cezalandırılmasını talep ederek şikâyetçi olmuştur.³⁴

Bu arada Marinković'in konsolosluk kapısı önünden geçerken türkü söyleyerek gürültü yaptığı gerekçesiyle bir sarhoşa hakaret ederek darp ettirmesi Priştine Mutasarrıflığınca da rahatsızlıkla karşılanmıştır. Priştine Mutasarrıfı Hafız Mehmed Paşa'ya göre ehemmiyeti ve hassas konumuyla bilinen Priştine gibi bir yerde Konsolos'un bu davranışının ağır sonuçlar doğurabileceği öngörülebilir bir durumdur. Konsolosun hem bu son olaydaki düşüncesizliği hem de genel olarak sergilemiş olduğu uyumsuz davranışları halk arasında birtakım dedikodular çıkmasına sebep olmuştur. Bundan dolayı Priştine Mutasarrıfı Hafız Mehmed Paşa, 27 Haziran'da Kosova Valiliğine göndermiş olduğu bir yazıyla birkaç ay önce Sırbistan hükûmetinin konsolos vekilinin değiştirileceği hususunda verdiği ancak bir türlü yerine getirmediği teminatı hatırlatarak bu konuda bir adım atılmasını istemiştir.³⁵

21 Haziran'da Müddei-i Umumi Muavinliğine verdiği şikâyet dilekçesine bağlı olarak 28 Haziran'da Müddei-i Şahsi sıfatıyla Seyfeddin'in ifadesi alınmıştır. Müstantiklikçe alınan ifadesinde tekraren kendisini haksız şekilde Konsolos Marinković'in emriyle Kavas Recep'in darp ettiğini, haklarında kanuni muamelenin yapılmasını ve dava ettiğini belirtmiştir. İfadesi alınırken Seyfeddin'e sorulan sorular arasında “*Sen şarkı söyleyerekten mi gidiyordun?*” ve “*Niçin sen şarkı söylüyordun?*” şeklinde iki soru vardı. Bunlardan ilkinde sarhoş olduğunu, Kıptilerin sarhoş olduklarında gece evlerine giderlerken şarkı söylediklerini, geçmişte Divan Caddesi'nde konağı bulunan eski Vali İbrahim Edhem Paşa'nın dahi şarkı söylediklerinde bir şey demediğini ifade ederek cevap vermiştir. İkinci soruya ise “*Biz Kıptiler her vakitte böyle şarkı söyleriz başka bir efkâr üzerine söylemedim. Sarhoş idim...*” ifadelerini kullanmıştır.³⁶

³² BOA, HR.H, 53/11, 2 Temmuz 1890.

³³ BOA, HR.H, 53/11, 2 Temmuz 1890.

³⁴ BOA, Hariciye Nezareti Hukuk Müşavirliği İstişare Odası Evrakı (HR.HMŞ.İŞO), 175/19, 1 Rebiyülevvel 1308 (15 Ekim 1890).

³⁵ BOA, HR.H, 53/11, 2 Temmuz 1890.

³⁶ BOA, HR.HMŞ.İŞO, 175/19, 1 Rebiyülevvel 1308 (15 Ekim 1890).

Aynı gün ifadesi alınan Çerkez Hevd Efendi ile Tercüman Salih Efendi, Seyfeddin'in şarkı söylediği için Konsolos Marinković'in emriyle Kavas Recep tarafından dövüldüğünü, Kavas Recep'in bastonunun kırıldığını, Seyfeddin'in karmaşa esnasında sağa sola dağılan ekmek ve kunduralarının Konsolosluktan getirilen bir fener yardımıyla bulunduğunu ifade etmişlerdir. Bunlara ek olarak Çerkez Hevd Efendi, olayın sonunda Konsolos'un Seyfeddin'e bir iki metelik para verdiğini ifade etmiştir.³⁷

Seyfeddin'in şikâyetine, görgü tanıklarından Tercüman Salih ve Çerkez Hevd Efendi'nin ihbarlarına bağlı olarak başlatılan sorgulama devam ederken 1 Temmuz akşamı Kıpti Seyfeddin, Konsolos Vekili Luka Marinković ve Kavas Recep, Sırbistan Konsolosluğunun bulunduğu sokakta bir kez daha karşı karşıya gelmişlerdir. Karşılıklı bağrıışmalar ve ağız dalaşı içerisinde Konsolos Marinković, Kavası Recep'e Seyfeddin'i yakalatarak tutuklatmak üzere Hükûmet Konağı'na göndermiştir.³⁸ Konsolosluğa çıkan Marinković, bir müddet bekledikten sonra Kavas Recep'in dönmemesi üzerine şapka ve bastonunu alarak Hükûmet Konağı'na gitmek üzere yalnız başına konsolosluktan ayrılmıştır. Hükûmet Konağı'na doğru yürürken mescit civarında dört yol ağzındaki ayrıma geldiğinde bir el silah sesi duyulmuştur. Kasaphanelere çıkan yoldan atılan revolver kurşunu on metre ötedeki Konsolos Marinković'e isabet etmiştir. Beşinci ve altıncı kaburgaları üzerinden vücuduna girerek sol ciğerine saplanan kurşunun etkisiyle yere yığılan Konsolos Marinković oracıkta ölmüştür.³⁹

Katil veya katiller gecenin karanlığından ve sokakların tenhâlığından istifade ederek kaçmışlardır. Olayı aydınlatmak için suikastla ilgili tahkikat başlatılırken ailesinin ve Sırbistan hükûmetinin talebi doğrultusunda Luka Marinković'in cenazesi, Priştine'den memleketi Sırbistan'ın başkenti Belgrad'a nakledilmiştir. Cenazenin nakli sürecinde hem Bâb-ı Âli hem de Üsküp ve Priştine'deki yöneticiler, Marinković ailesine ve Sırp memurlara gerekli yardım ve kolaylığı sağlamış cenazeye ihtiramda kusur etmemişlerdir.⁴⁰ Osmanlı bürokratlarının bu dikkatli davranışları, Sırp tarafından büyük bir memnuniyetle karşılanırken ileride yaşanacak olan tazminat ve tarziye meselesinde Osmanlı Devleti için bir avantaj sağlayacaktır.

Marinković'in cenaze töreni 6 Temmuz Pazar günü başkent Belgrad'da gerçekleştirilmiştir. Yoğun bir katılımın olduğu tören halkın, memurların ve devlet ricali ile askerî bandonun oluşturduğu cenaze alayının demiryolu istasyonundan kiliseye geçişiyle başlamıştır.⁴¹ Aziz Mihail Katedrali'nde Metropolitan Mihailo Jovanović'in yönetiminde gerçekleşen⁴² cenaze merasimine Heyet-i Vesayet üyelerinden General Kosta Protić, Başbakan ve Dışişleri Bakanı Sava Grujić, Şûra-yı Devlet Reisi, tüm bakanlar, üst düzey devlet adamları, bürokratlar ve memurlar katılmıştır. Merasime yabancı ülkelerin Belgrad'daki elçileri de davet edilmişlerdir. Ancak elçilerin en kıdemlisi olan Almanya Büyükelçisi Le Comte de Bray tüm büyükelçiler adına mazeret bildirmiş ve büyükelçiler merasime katılmamıştır.⁴³

Cenaze törenine Marinković'in akrabaları, dostları, Dışişleri Bakanlığındaki çalışma arkadaşları ve çeşitli dernekler tarafından çok sayıda çelenk gönderilmiştir. Velika Srbija (Büyük Sırbistan) Derneği'nin göndermiş olduğu çelenk üzerindeki "*Kosova'da Verilen En Taze Sırp Kanı İçin*" şeklindeki milliyetçi söylemle dikkat çekmekteydi. Bir başka çeleğin üzerinde ise "*Vazifesini İfa Uğrunda Kurban Olan Zata Ecnebi Gazetelerinin Heyet-i Mebasası Tarafından Gönderilmiştir*" yazmaktaydı.⁴⁴

³⁷ BOA, *HR.HMŞ.İŞÖ*, 175/19, 1 Rebiyülevvel 1308 (15 Ekim 1890).

³⁸ BOA, *Yıldız Perakende Evrakı Hariciye Nezareti Maruzatı (Y.PRK.HR)*, 13/37, 27 Zilkade 1307 (15 Temmuz 1890).

³⁹ BOA, *HR.H*, 53/11, 2 Temmuz 1890.

⁴⁰ BOA, *Hariciye Nezareti Tahrirat (HR.TH)*, 100/48, 6 Temmuz 1890. BOA, *HR.SYS*, 1493/107, 2 Temmuz 1890.

⁴¹ BOA, *Y.A.HUS*, 236/103, 29 Zilkade 1307 (17 Temmuz 1890).

⁴² "Servia", *The Times*, 7 July 1890, 5.

⁴³ BOA, *Y.A.HUS*, 236/103, 29 Zilkade 1307 (17 Temmuz 1890).

⁴⁴ BOA, *Y.A.HUS*, 236/103, 29 Zilkade 1307 (17 Temmuz 1890).

Kilisede Sırbistan Dışişleri Bakanlığı'nda görevli memurlardan biri tarafından bir konuşma yapılmıştır. Belgrad Sefiri Mahmud Nedim Paşa'nın aktardığına göre konuşma yapan memur önce Sırlar arasındaki birlik ve beraberlikten övgüyle bahsetmiş, ardında da “*Ahval-i hazıra pek vahimdir. Her kan damlası pek kıymettardır. Binaenaleyh Sırbistan bilcümle kuvvetine malik olmaya muhtaçtır. Politika-i milliyeyi tervice en ziyade çalışan Marinković vezaifi uğrunda feda-yı can etmiştir. Mumaileyhin kanı pahalı ödenmek lazım gelir*” şeklindeki ifadelerle konuşmasına devam etmiştir. Konuşmacı, Marinković'in öldürülmesiyle ilgili olarak Osmanlı Devleti'nden bir tarziye istenmesini talep etmekle beraber bu tarzidenin Osmanlı Devleti ile Sırbistan arasındaki dostluk ilişkilerine hanel getirmemesi gerekliliğini de ifade etmiştir.⁴⁵

Hariciye Nezareti yazışmalarına yansıyan konuşmanın tercümesinin bazı kısımlarının sadeleştirilmiş şekli şöyledir:

Kosova'dan üzücü bir haber aldık. Seniça Nehri'nin suları, geçmişteki kahramanlarımızın Kosova Meydan Muharebesi'ndeki büyük başarılarını hatırlattı. Ayrıca, yeni dökülen Sırp kanını temizledi. Luka Marinković'in kanı Kosova'da dökülmeli miydi? Bir memurumuzun öldürülmesi gibi bayrağımıza leke getirecek bir eyleme izin verilmeli miydi? Şükran dolu düşünceler, insanın mezara kadar giden vefalı bir dostu gibidir. Ey Luka Marinković, ne kadar üzgün ve endişeli olduğumuzu birkaç kelimeyle ifade etmek mümkün değil. Şu kelimeleri senin için kıymetli olanlarca şu an dökülen hüznün ve teessür gözyaşlarına katılmış bir taziyeye olarak telakki et. Marinković gibi vazifesi uğruna her türlü fedakarlığı göze alan ve canını bu uğurda vermekten çekinmeyen bir memur nadirdir. İşte Marinković, görevini yerine getirmek uğruna canını feda etti... Kosova Meydan Muharebesi'nde yaşananları anlatan nice hüznü şirin kaleme alındığı ve halkın ne kadar büyük bir üzüntü yaşadığı malumdur. Kosova'nın ufkunu yine kara bulutlar kaplamıştır. Oraya katran yağsa bile, birçok insanın döktüğü gözyaşlarını toplayarak Seniça'nın kanlı dalgalarına karıştır.

Ahvalin vahametine rağmen Marinković'in kanı ödenmelidir. Sırp hükümetinin komşusu olan Osmanlı Devleti'ne güvenmediği ve düşmanca baktığı günler geride kaldı. Son on yıl içerisinde edinilen tecrübeyle komşu iki devlet, geçmişte yaşananları unutmaya karar vermiştir. Bunun üzerine yüzyıllardır birbirine düşmanlık eden iki devlet arasında millî menfaatlerin zorlamasıyla bir yakınlık oluşmuştur. Sırp sancağı, bir seneden beri eski ceremelerden dolayı intikam veyahut “Nemanya” saraylarının harabelerini hatırlatmak için değil fakat barışın güçlendirilmesine bir emare ve iki cesur millet arasındaki samimi ilişkilerin etkisiyle geleceğimizin daha iyi olacağına bir delil olarak Kosova'da dalgalanıyor.⁴⁶

Luka Marinković'in öldürülmesi Belgrad'da büyük bir heyecana sebebiyet vermiş; halkın en önemli ve tek gündem maddesi bu olay hâline gelmiştir. Daha önce böyle bir olaya şahit olmadıklarını ifade eden Belgrad sakinleri, evlerde, sokaklarda ve kahvehanelerde yalnız bu hadiseden bahseder olmuşlardır. İnsanların bazıları Osmanlı Devleti'ne karşı tehditkâr ifadeler kullanarak hemen özür dilenmesi talebinde bulunurlarken bazıları da dehşete kapılmış görünmekteydi. Kamuoyu, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu tarafından alınan mali tedbirlerden dolayı zaten heyecan içerisinde bulunduğu için kolaylıkla galeyana gelmekteydi. Gazetelerin bir kısmı, konsolosu katleden silahın patlamasını yakında ortaya çıkacak ve “*memalik-i şarkiyeye*”yi altüst edecek dehşetli bir fırtınanın uzaktan gürültüsüne benzetmişlerdir. Genel olarak cinayet halkın keder ve üzüntüsünü artırmıştır. Bundan dolayı Bâb-ı Âlinin sığacağı sığacağına Sırbistan hükümetine faileri cezasız bırakmayıp en ağır şekilde cezalandıracağını bildirerek vermiş olduğu teminat kamuoyundaki heyecanı teskin etmiştir. Bâb-ı Âlinin bu tavrı, gazetelerin bile daha sakin bir şekilde makul ölçüler içerisinde konuyu ele almalarını sağlamıştır. Belgrad Sefiri Mahmud Nedim Paşa'nın bildirdiğine göre Sırp basını ve bürokrasisi

⁴⁵ BOA, Y.A.HUS, 236/103, 29 Zilkade 1307 (17 Temmuz 1890).

⁴⁶ BOA, Y.A.HUS, 236/103, 29 Zilkade 1307 (17 Temmuz 1890). BOA, HR.SYS, 1493/111, 8 Temmuz 1890.

Padişah'ın hakkaniyetine emniyet ve itimat ediyordu. Buna bağlı olarak da Marinković'in cenaze merasiminde Osmanlı Devleti aleyhinde bir gösteri olmamıştır.⁴⁷

4. Tahkikat ve Yargılama Süreci

Priştine'den Konsolos Vekili Luka Marinković'in öldürüldüğü haberini alan Sırbistan hükûmeti ve İstanbul'daki Sırbistan Elçiliği çok hızlı refleks göstermiştir. Belgrad'dan Sırbistan Elçiliğine gönderilen “*Konsolos Marinković dün akşam saat 9'da çarşı ortasında kurşunla vahşiyane bir surette katledilmiş ve henüz naaşı meydandan kaldırılmamıştır.*” şeklindeki 2 Temmuz tarihli telgraf Marinković'in öldürüldüğü haberini ilk alanın Belgrad olduğu kanaatini oluşturmaktadır.⁴⁸ Sırbistan Başbakanı ve Dışişleri Bakanı Sava Grujić, İstanbul'daki elçileri Stojan Novaković'e göndermiş olduğu telgrafla elçi sıfatıyla kati surette ve bir emsal olacak şekilde hükûmetin şerefini kurtarmayı sağlayacak gayreti göstermeye mecbur olduğunu bildiriyor ve omuzlarına büyük bir sorumluluk yüklüyordu.⁴⁹

Sırlar, Marinković'in öldürülmesini Sırp bayrağına yapılan bir saygısızlık olarak addediyorlardı. Elçi Stojan Novaković, 2 Temmuz'da Hariciye Nezaretine göndermiş olduğu bir yazı ile Marinković'in katledilmesi ve Sırp armasına hakaret edilmesi nedeniyle Bâb-ı Âli tarafından dilenmesi lazım gelen özürle ilgili görüşlerini yakın bir zamanda açıklamak haklarını saklı tuttuklarını belirterek suikast hakkında ciddi bir tahkikat yapılması yönünde ilgililere emirler verilerek gerekli tedbirlerin alınmasını istemiştir.⁵⁰ Ayrıca Hariciye Nazırı Said Paşa'yı 2 Temmuz sabahı evinde ziyaret eden Stojan Novaković tahkikatın müştereken yürütülmesi teklifinde bulunmuştur. Bu teklife çok sıcak bakmayan Said Paşa, gerekli soruşturmanın tam bir tarafsızlık içerisinde yapılacağını ve olayın faillerinin hak ettikleri cezaya çarptırılacaklarını ifade ederek cevap vermiştir.⁵¹

Marinković'in katledilmesinin Belgrad'da büyük bir heyecana neden olduğunun ve konunun doğrudan muhataplarından biri olacağını farkındaki Osmanlı Devleti'nin Belgrad'daki Sefiri Mahmud Nedim Paşa, merkeze gönderdiği telgrafla konsolosun katledilmesinin sebebinin her ne ise derhâl bildirilmesini istemiş ve konuyla ilgili talimatları beklediğini ilave etmiştir.⁵²

Sırbistan'ın Üsküp Konsolosu Vladimir Karić, hakkında yeterince ayrıntıya ulaşamadığını düşündüğü suikastı araştırmak ve gerçekleşme şeklini anlamak üzere 2 Temmuz'da Priştine'ye gitmiştir.⁵³ Esasen Belgrad'dan aldığı emir üzerine Priştine'ye giden Karić'e yerel yöneticiler tarafından her türlü kolaylık sağlanmakla birlikte tahkikat hakkında da gerekli bilgiler verilmiştir. Hatta Kosova Valisi Ahmed Eyüp Paşa, Priştine Mutasarrıflığından Konsolos Karić ile iş birliği yapılarak incelemelerin hızlı bir şekilde tamamlanmasını istenmiştir.⁵⁴

Priştine Mutasarrıflığının başlattığı tahkikatın ilk bulguları suikastın Kıpti Seyfeddin'in darp edilmesi hadisesiyle ilgili olduğu yönündedir. Suikasttan yaklaşık on gün kadar önce Marinković'in konsoloshane önünde şarkı söyleyerek geçtiği gerekçesiyle Seyfeddin'i darp etmiş olması ve suikast akşamı bir kez daha Seyfeddin ile karşı karşıya gelmeleri ve Kavas Recep'in Seyfeddin'i tartaklayarak Hükûmet Konağı'na götürmesi cinayetin kişisel bir husumetle işlenmiş olabileceği ihtimalini güçlendirmiştir. Priştine Mutasarrıflığının 2 Temmuz

⁴⁷ BOA, HR, SYS, 1493/111, 8 Temmuz 1890. BOA, HR.SYS, 1493/110, 6 Temmuz 1890. BOA, Y.A.HUS, 236/83, 21 Zilkade 1307 (9 Temmuz 1890).

⁴⁸ BOA, Y.PRK.HR, 13/37, 27 Zilkade 1307 (15 Temmuz 1890).

⁴⁹ BOA, Y.PRK.HR, 13/37, 27 Zilkade 1307 (15 Temmuz 1890).

⁵⁰ BOA, HR.SYS, 1493/106, 2 Temmuz 1890.

⁵¹ BOA, Y.A.HUS, 236/51, 3 Temmuz 1890.

⁵² BOA, HR.SYS, 1493/108, 2 Temmuz 1890.

⁵³ “Murder of a Servian Consul in Turkey”, *The Times*, 3 July 1890, 5. BOA, HR.SYS, 1493/106, 2 Temmuz 1890. BOA, Y.A.HUS, 236/51, 3 Temmuz 1890. BOA, Y.PRK.HR, 13/37, 27 Zilkade 1307 (15 Temmuz 1890).

⁵⁴ BOA, Y.PRK. HR, 13/37, 27 Zilkade 1307 (15 Temmuz 1890).

tarihli telgrafına göre tedbirsiz bir şekilde akşam vakti sokağa çıkan Marinković katillere istedikleri ve bekledikleri fırsatı vermiştir. Olay yeri firar eden katilin bazı dükkânlardan rahatlıkla görülebileceği bir yer olmasına rağmen iş yeri sahipleri alaturka saatle 12'de dükkânlarını kapatarak evlerine çekildikleri ve olay anında uykuda oldukları için failleri gören olmamıştır. Bu yönüyle ilk anda failerin tespiti için kesin deliller yoksa da şüpheliler gözaltına alınarak soruşturma başlatılmıştır.⁵⁵

Priştine Mutasarrıflığının ilk bulguları bu şekildeyken Konsolos Karić, Priştine'ye gelişinin ertesi günü 3 Temmuz'da yapmış olduğu tahkikat neticesinde elde ettiği bilgileri ve edindiği kanaatlerini doğrudan Belgrad'la paylaşmıştır. Karić'in bildirdiğine göre Marinković'in öldürüldüğü yer hükûmet konağına yüz elli adım uzaklıktaki çarşının en kalabalık yeridir. Olay alafranga saat ile akşam sekiz buçukta meydana gelmiştir ve bu saatte dükkânlar hâlâ açık ve insanlar ayakta dırlar. Sıkılan kurşunla yere yığılan Marinković'in cesedi bir saatten fazla bir süre bulunduğu yerden kaldırılmamıştır. Karić, silahı olmayan ve üzerinde silah bulunmayan bazı çingenerin zanlı sıfatıyla yakalanmış olduğunu bildirmiştir.⁵⁶

Priştine Mutasarrıflığı ve Konsolos Karić'in ilgililere göndermiş oldukları telgraflardaki en büyük fark cinayetin işlendiği saatte dükkânların açık olup olmaması ve insanların ayakta olup olmaları durumudur. Priştine Mutasarrıflığı cinayetin işlendiği saatte dükkânların kapalı olduğunu ve insanların uyuduklarını ifade ederken Konsolos Karić, cinayetin akşam 8.30'da dükkânların açık, insanların ayakta olduğu bir vakitte işlendiğini ifade etmiştir. 1 Temmuz 1890'da Priştine'de gün batımının 19.12 olduğu göz önünde bulundurulursa cinayetin işlendiği saatte dükkânların kapanmış olduğunu ancak sokakların tamamen boşalmamış olduğu tahmin edilebilir.⁵⁷

Arka arkaya yaşamış oldukları iki hadise nedeniyle Kıpti Seyfeddin en büyük zanlı durumundadır. 2 Temmuz'da şüpheli sıfatıyla yakalanan Seyfeddin, yapılan sorgulamasında konsolosun öldürülmesini tasarladığını ve uygulanmasını sağladığını ve bu iş için kendisine kimlerin yardım ettiğini itiraf etmiştir. Seyfeddin'in kendisine yardım ettiklerini itiraf ettiği arkadaşları Priştineli Hamdi, Ürgüp muhacirlerinden İbrahim ve Raif ile Kıpti taifesinden Ayvaz'dı. İbrahim, Hamdi ve Ayvaz haklarındaki şüphe ve zan nedeniyle daha önce tutuklanmışlardı. Dolayısıyla geriye kalan Raif'in yakalanması için de hemen çalışma başlatılmıştır. İbrahim'in saklamış olduğu suç aleti revolver ise hanesine yapılan baskınla gözaltına alınmasından on iki saat sonra bulunmuştur. Suç aleti revolver üzerinde yapılan inceleme neticesinde üzerindeki kurşunlardan birinin çok yeni atılmış olduğu tespit edildiği gibi maktul konsolosun cesedinden çıkarılan kurşunla da benzeştiği belirlenmiştir. Böylece olayın tüm zanlıları ve suç aleti ele geçirilerek adliyeye sevk edilmiştir.⁵⁸

Olayla ilgili tahkikatın başlamasından kısa bir süre sonra cinayetin siyasi bir saikle işlenmediği olayın tamamen kişisel bir husumet neticesinde meydana geldiği anlaşılmıştır.⁵⁹ Buna rağmen Sırbistan hükûmeti, olayın siyasi bir cinayet olduğu iddiasından vazgeçmemiş, suikastın arkasında Arnavutların bulunduğu yönündeki iddiasını sürdürmüştür. Bâb-ı Âlinin cinayeti Hristiyan yabancılara karşı genel bir Müslüman düşmanlığı eylemi olarak sunmaya çalıştığı iddiaları da söz konusudur.⁶⁰

⁵⁵ BOA, *HR.H*, 53/11, 2 Temmuz 1890.

⁵⁶ BOA, *Y.PRK.HR*, 13/37, 27 Zilkade 1307 (15 Temmuz 1890). The Times gazetesinin Üsküp Konsolosu Vladimir Karić'in Belgrad'a göndermiş olduğu telgrafını referans göstererek verdiği bilgiye göre suikast hükûmet konağına 150 yard uzaklıktaki çarşıda işlenmiştir. 150 yard yaklaşık olarak 137,16 metreye tekabül etmektedir. "Servia", The Times, 4 July 1890, 5.

⁵⁷ <https://www.timeanddate.com/sun/kosovo/pristina?month=7&year=1890> (E.T. 04.09.2023)

⁵⁸ BOA, *HR.TH*, 100/48, 6 Temmuz 1890. BOA, *Y.PRK.HR*, 13/37, 27 Zilkade 1307 (15 Temmuz 1890). "Servia", The Times, 9 July 1890, 5.

⁵⁹ "Servia", The Times, 7 July 1890, 5.

⁶⁰ Dušan T. Bataković, *Serbia's Kosovo Drama A Historical Perspective* (Belgrade: Čigoja Štampa, 2012), 66.

Kıpti Seyfeddin'in ikrar ve itirafı ile elde edilen delil ve diğer izlerin delaletiyle şüphelilerin tutuklu olarak muhakemeleri lüzumuna karar verilerek evrakın Vilayet İstinaf Müddei-i Umumiliğine tevdi edilmesine karar verilmiştir.⁶¹ Konunun mahkemeye tevdi edilmesiyle birlikte sürecin hızlandırılması ve takibi için Kosova Vilayet Müddei-i Umumi Priştine'ye gönderilmiştir.⁶² 31 Temmuz'da tahkikat tamamlanmış, fail ile fiilin tasarlanmasında yer alan diğer üç kişi heyet-i ithamiyece cinayetle itham edilmiştir. Ayrıca muhakemelerinin istinaf mahkemesinde yapılmasına karar verilmiştir.⁶³

Zanlılar Ürgüp Muhaciri İbrahim, Hamdi, Raif ve Kıpti Seyfeddin'in yargılanmalarına Ağustos ayı içerisinde Üsküp İstinaf Mahkemesinde başlanmıştır. Marinković'i öldüren revolver kurşununu atan İbrahim katil, diğerleri de suç ortağı olmakla itham edilmişlerdir. Müddei-i umumi, İbrahim için idam cezası talep ederken diğerleri için beşer sene kürek cezası verilmesini istemiştir. Osmanlı makamları cinayetin intikam için işlendiği düşüncesindeyken Sırp hükümeti, cinayetin Arnavutlar tarafından tertip edildiği ve arkasında birtakım siyasi saiklerin bulunduğu görüşündeydi. Sırp'ların cinayetin şahsi husumetten işlenmediği yönündeki iddiaları karşısında soğuk kanlılığını muhafaza eden Bâb-ı Âli, cinayetin nedeninin ve işleme şeklinin mahkeme neticesinde ortaya çıkacağı yönünde açıklamalar yaparak Sırp'ları teskin etmeye çalışmıştır.⁶⁴ Sorgulama ve mahkeme neticesinde Seyfeddin'in itirafıyla Marinković'in öldürüldüğü akşam kendisini şarkı söyleyerek konsolosluk önünden geçirenlerin İbrahim, Hamdi ve Raif olduğu, Kavas Recep'in Seyfeddin'i hükümet konağına götürmesinden bir müddet sonra sokağa çıkan konsolosu öldüren revolver kurşununu atanın da İbrahim olduğu şahitlerin ifadeleriyle açıklık kazanmıştır. Seyfeddin'in darp edilmesiyle meydana gelen husumete bağlı olarak diğerlerinin yardımıyla İbrahim'in konsolosu katletmiş olduğu anlaşılmıştır. Buna bağlı olarak İstinaf Mahkemesi Ceza Dairesi 5 Eylül'de İbrahim'in idamına; Hamdi, Raif ve Seyfeddin'in beşer sene kürek cezasına çarptırılmasına karar vermiştir.⁶⁵

Bu arada Seyfeddin'in 21 Haziran'daki şikâyetine bağlı olarak başlatılan soruşturma çerçevesinde Seyfeddin, Çerkez Hevd ve Tercüman Salih'in 28 Haziran'da alınan ifadeleri Marinković'in ölümünden sonra 14 Temmuz'da İstinaf Müddei-i Umumi Muavinliğine gönderilerek mütalaası istenmiştir. 16 Temmuz'da mütalaasını açıklayan Müddei-i Umumi Muavinliği, Seyfeddin'in iddia ettiği gibi Marinković'in emriyle Kavas Recep tarafından dövüldüğünü ve bunun Çerkez Hevd Efendi ile Tercüman Salih Efendi'nin ihbarıyla doğrulandığını belirttikten sonra vefatı nedeniyle Marinković'in cezalandırılmayacağına dolayısıyla suçun düşmesine karar verirken Kavas Recep'in suçunun sabit olduğuna karar vermiştir. Marinković'in ölümüyle ilgili olarak mahkemenin 5 Eylül'de kararını açıklamasından kısa bir müddet sonra Heyet-i İthamiye tarafından Seyfeddin'in şikâyetine bağlı olarak başlatılan tahkikatın tamamlanması kararı alınmıştır. Alınan karar doğrultusunda 9 Ekim'de Kavas Recep'in ifadesi alınmıştır. İfadesinde Seyfeddin'i dövmediğini bununla birlikte Marinković'in de kendisine böyle bir emir vermediğini söyleyerek hakkındaki iddiaları reddetmiştir. 11 Ekim'de mütalaasını açıklayan Müddei-i Umumi Muavinliği, konsolosun emriyle adam dövmeye hukuki olarak yetkisi ve izni olmadığı hâlde Seyfeddin'i darp etmiş olması nedeniyle Kavas Recep'in bu eylemi Ceza Kanunu'nun 179. maddesi gereğince "mücazat-ı tedbiyeyi" gerektiren bir suç olarak nitelendirmiş ve Geçici Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 125. maddesi hükmüne yargılanmasına karar vermiştir.⁶⁶

⁶¹ BOA, Y.PRK.HR, 13/37, 27 Zilkade 1307 (15 Temmuz 1890).

⁶² BOA, Y.A.HUS, 236/63, 17 Zilkade 1307 (5 Temmuz 1890).

⁶³ BOA, HR.TH, 100/48, 6 Temmuz 1890

⁶⁴ BOA, HR.TH, 100/48, 6 Temmuz 1890.

⁶⁵ BOA, HR.HMŞ.İŞO, 15/42, 29 Eylül 1306 (11 Ekim 1890). "The Murder of a Servian Vice-consul", *The Times*, 11 September 1890, 3. BOA, *Yıldız Perakende Evrakı Umumi (Y.PRK.UM)*, 18/6, 2 Muharrem 1308 (18 Ağustos 1890).

⁶⁶ BOA, HR.HMŞ.İŞO, 175/19, 1 Rebiyülevvel 1308 (15 Ekim 1890). BOA, HR.HMŞ.İŞO, 175/35, 11 Rebiyülahir 1308 (24 Kasım 1890). Ceza Kanunu'nun 179. maddesi şu şekildedir: "Cerh ve darp eğer madde-i sabıkada mezkûr

Marinković'in katledilmesiyle ilgili mahkeme süreci devam ederken Marinković'in eşi Smiljana ve Sırbistan Elçisi Novaković, cinayette dahil bulunduğu gerekçesiyle bazı isimleri itham etmişlerdir. Bu isimlerden biri Priştine Mutasarrıflığı Tercümanı Salih Efendi'dir ki hatırlanacağı üzere Salih Efendi Seyfeddin'in darp edilmesi hadisesinin görgü tanıklarından biriydi. Bayan Marinković, Salih Efendi'nin kendileri aleyhinde sebebi bilinmeyen kişisel bir düşmanlığının bulunduğunu, Salih Efendi'nin tavır ve davranışlarından gücenen eşinin son aylarda tercümana selam vermekten kaçındığını ve bu durumu Belgrad'a bildirdiğini ifade etmiştir. Bayan Marinković'e göre Seyfeddin'in konsolos vekilinin emriyle darp edildiğine dair şikâyet dilekçesinin Priştine Mutasarrıfı tarafından kabul edilmesinde ve dilekçenin Bâb-ı Âliye gönderilmesinde Salih Efendi'nin nüfuzu etkili olmuştur. Ayrıca Salih Efendi'nin Marinković'in bir belgeyi uygunsuz şekilde tasdik etmesiyle ilgili bir konuyu gündeme getirerek onu azlettirmek istediği de bir diğer iddiydı. Konsolosun eşine göre Marinković'i bu şekilde azlettiremeyen Salih Efendi, Arnavutların Sırlara karşı olan kin ve düşmanlıklarından istifade ederek konsolos vekilinin katlini tertip etmiştir. Delil yetersizliği nedeniyle bu iddiayı teyit edemeyen Novaković, doğru olması ihtimaline bağlı olarak iddianın Salih Efendi ile günlük münasebetleri nedeniyle tarafsızlıklarından şüphe edilebilecek Priştine'deki görevli hâkimlerce değil Selânik'ten veya İstanbul'dan gönderilecek memurlar tarafından tetkik edilmesi gerektiği görüşündeydi. Adaletin tesisi, Priştine'de asayişin devamı ve Sırbistan ile Osmanlı Devleti arasındaki iyi ilişkilerin sürdürülmesinin bir inceleme yapılmasını gerekli kıldığını düşünen Novaković'e göre söz konusu iddia delillere dayanmayan bir şüpheden ibaret olsa dahi Salih Efendi'nin görevinden uzaklaştırılmasını gerektirmekteydi. Sırlara göre yapılacak olan inceleme Priştine Mutasarrıfı üzerinde oldukça fazla nüfuz sahibi olan Salih Efendi'nin Osmanlı-Sırbistan sınırında kargaşa çıkmasında menfaati bulunan yabancı unsurların "aleti" olup olmadığını dahi meydana çıkarabilecekti.⁶⁷

Novaković'in bir diğer iddiası Marinković'in yerine atanan Konsolos Vekili Todor Stanković'in görevine başladıktan sonra yapmış olduğu araştırmaya dayanmaktadır. Konsolosluk Kavası Recep'in anlattığına göre Hevd Efendi adındaki bir hoca kendisine Marinković'in öldürülmesinden bir hafta önce Priştine Mutasarrıfı tarafından çağrıldığını ve Marinković'in azledilebilmesi için Seyfeddin'i Marinković'in darp ettiğine şahitlik etmesini istediğini ancak bir şey görmediği için bu teklifi reddettiğini söylemiştir.⁶⁸ Eğer bir isim benzerliği yok ise Kavas Recep'in bahsettiği kişi Seyfeddin'in darp edildiği olayın görgü tanıklarından Çerkez Hevd Efendi olmalıdır. Daha önce bahsettiğimiz üzere 28 Haziran'da alınan ifadesinde Çerkez Hevd, kendisine yöneltilen "*Demek olur bunu konsolos ile kavas dövüldü?*" şeklindeki soruya "*Ben çıktığım vakit ikisi beraber idiler onların dövüldüğü aşikârdır. Hatta ferdası günü Kavasla görüştüm, 'Kipti'nin üzerinde akşam bastonu kırık bugün tenekeciye yapturdım.' dedi ve hakikaten teneke ile yaptırılmıştı.*" şeklinde cevap verirken "*Kipti'ye hangisinin bastonla vurduğunu gördün mü?*" sorusuna ise "*Göremedim. Yalnız Kipti'nin darp ediliyor olduğunu ondan işittim. Dışarı çıktığımda konsolosla kavas beraber sokakta idi. Bu suretle ikisi ve yahut konsolosun emriyle kavasın dövüldüğü aşikârdır.*" cevabını vermiştir. İfadesinin sonlarında sorulan "*Baston hangisinin elindeydi?*" ve "*Konsolosun elinde baston var mıydı?*" şeklindeki iki ısrarcı ayrı soruya sırasıyla "*Kavasın elindeydi.*" ve "*Yoktu.*" cevaplarını vermiştir.⁶⁹ Dolayısıyla Çerkez Hevd'in yalancı şahitlik için teşvik edildiğini veya yalancı şahitlik yaptığını söylemek mümkün değildir. Zira ne Seyfeddin ne de görgü tanıkları

---

olan dereceden hafif olur ise, carih ve darip olan kimse bir haftadan bir seneye kadar hapis olunur. Yahut buna bedel bir mecdiye altınından beş mecdiye altınına kadar akçe alınıp mecruh ve madruba verilir. Veyahut bu suretlerin ikisi birden icra olunur. Ve eğer bunu evvelce tasavvur ve tasım ederek yapmış olduğu tebeyün eder ise miktar-ı mezkûr akçe alınıp verildikten başka hapis müddeti dahi bir aydan iki seneye kadar temdit olunur." Senem Öner, "Çeviri Yoluyla Kanun Yapmak: 1858 Tarihli Osmanlı Ceza Kanunu'nun 1810 Tarihli Fransız Ceza Kanunu'ndan Çevrilmesi" (Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2013), 279.

⁶⁷ BOA, HR.TH, 100/48, 6 Temmuz 1890.

⁶⁸ BOA, HR.TH, 100/48, 6 Temmuz 1890.

⁶⁹ BOA, HR.HMŞ.İŞO, 175/19, 1 Rebiyülevvel 1308 (15 Ekim 1890).

Seyfeddin'i darp edenin Marinković olduğunu söylemiştir. Her ne kadar Kosova Vilayet Gazetesi'nde Seyfeddin'i Marinković'in darp ettiği şeklinde bir haber yer almışsa da Priştine Mutasarrıflığı bu haberi tekzip etmiş ve bunu yazılı olarak Stanković'e de bildirmiştir.⁷⁰

Kosova Vilayeti İstinaf Mahkemesi Ceza Dairesi, Eylül ayında açıklamış olduğu kararının üzerinden altı ay geçtikten sonra 17 Mart 1891 tarihinde yeni bir ilam yayımlamıştır. Yeni ilamla cinayetin taammüden işlendiğinin mahkemece sabit olmaması ve cinayet sebebinin meçhul olması gerekçe gösterilerek Hamdi, Raif ve Seyfeddin'in beraatlarına, İbrahim'in on beş sene kürek cezasına çarptırılmasına karar verildiği açıklanmıştır. Üsküp İstinaf Mahkemesinin almış olduğu bu karar üzerine Sırbistan Elçisi, Osmanlı Hariciye Nezaretine 3 Nisan 1891'de bir müzekkere göndererek mahkeme ilamına yönelik itirazlarını dile getirmiştir. Mahkeme ilamının temyiz mahkemesince yeniden tetkik edilmesi lazım geldiği görüşündeki Elçi, ilam metninde iştirak ve taammüt meselelerini açık bir şekilde ortaya koyan bir bilgi bulunmadığını bu durumun da Bâb-ı Âlinin öteden beri kesin bir şekilde cinayetin intikam duygusuyla işlendiğini beyan ederken dayanağının ne olduğu sorusunu akıllara getirdiğini belirtmiştir. Elçinin dikkat çektiği bir diğer husus, Seyfeddin'in ilk sorgulamalarda suikastın tertibinde ve işlenmesindeki rolünü itiraf etmesine rağmen Üsküp İstinaf Mahkemesinin bu sorgu tutanaklarını itibara almadığı gibi Seyfeddin'in ilk ifadeleri hakkında susmayı tercih etmesi ve bunun üzerine ilk hükmün iptal edilmesine karar verilmesi olmuştur. Elçiye göre her kim davanın bu yönünü tarafsız bir şekilde tetkik edecek olursa Seyfeddin'in bu cinayetin işlenmesine vasıta olmasının kendisine yükleyeceği mesuliyetten kurtulmak için susması veya ifadelerini yalanlaması konusunda telkinlere maruz kaldığı düşüncesine kapılacağıdır. Elçiye göre mahkeme Seyfeddin'in ilk ifadelerini göz önünde bulundurarak karar vermeliydi ve Temyiz Mahkemesi delil yokluğu hâlinde dahi cinayetin bir mutaassıp tarafından taammüden işlendiğine yönelik kesin bir kanaate ulaşacak ve hükmünü buna göre verecektir. Elçi, Temyiz Mahkemesinin işlenen cinayeti alelade bir olay olarak görmemesini öldürülen kişinin bir konsolos olduğunu göz önünde bulundurarak hareket etmesini istemiştir.⁷¹

Belgrad Sefiri Mehmed Feridun Bey, 6 Nisan 1891'de Hariciye Nezaretine gönderdiği yazısında görüştüğü Sırbistan Dışişleri Bakanı'nın mahkeme kararının Sırp kamuoyunda oluşturduğu olumsuz tesiri ifade ettikten sonra idam cezasının Temyiz Mahkemesi tarafından onaylanması için savcılığa talimat verileceği ümidinde olduğunu ifade ettiğini bildirmiştir. Sırbistan Dışişleri Bakanı'nın dolaylı yolla mahkemeye baskı yapılarak kararının değiştirilmesi şeklindeki talebine Belgrad Sefiri, Sırp halkının Marinković'in eşine tazminat ödenmesinden ziyadesiyle memnun olduğunu hatırlatıp Osmanlı Devleti'nde mahkemelerin bağımsız olduğunu ve hiçbir kuvvetin mahkemeye müdahale edemeyeceğini ifade ederek cevap vermiştir.⁷²

Bu arada Üsküp İstinaf Mahkemesinin ikinci ilamıyla beraatına karar verdiği Raif, 15 Mayıs 1891 akşamı Priştine'de mahallî memurlarla yaşadığı bir arbedede öldürülmüştür. Söz konusu arbedede memurlardan biri ölürken bir jandarma mülazımı da ciddi bir şekilde yaralanmıştır. Raif için düzenlenen cenaze merasimine bine yakın Arnavut katılmıştır ki Üsküp İstinaf Mahkemesince beraat ettirildikten sonra Priştine'ye döndüğünde de büyük bir kalabalık tarafından karşılanmıştı. Sırbistan Elçiliği, 28 Mayıs 1891'de Hariciye Nezaretine gönderdiği bir muhtıra ile Bâb-ı Âlinin dikkatini bu hususa çekmiştir. Karıştığı bir kavgada bir memuru öldürmüş ve bir jandarma mülazımını yaralamış olmasının Raif'in kim veya ne olduğunu ortaya çıkardığını belirten Sırbistan Elçiliği, ayrıca bu hadisenin serkeşane tavırlarıyla Arnavutların mahallî memurlara karşı muhalefetini de ortaya koyduğunu ilave etmiştir. Raif ile ilgili bu bilgilerin Adliye Nezaretince Temyiz Mahkemesine ulaştırılmasını isteyen Elçiliğin bu muhtıra ile amacının mahkemenin vereceği kararı etkilemek olduğu gayet açıktır.⁷³

⁷⁰ BOA, *HR.TH*, 100/48, 6 Temmuz 1890.

⁷¹ BOA, *HR.SYS*, 1493/117, 3 Nisan 1891.

⁷² BOA, *HR.SYS*, 1493/118, 6 Nisan 1891.

⁷³ BOA, *HR.SYS*, 1493/119, 28 Mayıs 1891. BOA, *HR.H*, 53/11, 2 Temmuz 1890.

Temyiz Mahkemesi Ceza Dairesi, Kosova Vilayeti İstinaf Mahkemesi Ceza Dairesinin 17 Mart 1891 tarihli ilamını 21 Mayıs'ta mütalaa ederek 4 Haziran 1891 tarihli ilamla kararını açıklamıştır. Buna göre beraat kararı hakkında resen temyiz incelemesi için kanunen izin olmadığından yalnız cinayetle ilgili hükmün tetkik edildiği, mücrimiyet kararında gerekçesi gösterilmesi lazım gelen suçun çeşidinin ceza derecesi kararında beyan edilmesi kanuna aykırı olduğundan Usul-i Muhakemat-ı Cezaiye Kanunu'nun 314. maddesine göre ilamın bu cihetinin bozulmasına karar verilmiştir.⁷⁴ Dolayısıyla İstinaf Mahkemesinin son kararı onanmıştır.

5. Tarziye ve Tazminat Meselesi

Elçi Stojan Novaković, 2 Temmuz 1890'da Hariciye Nezaretine gönderdiği bir yazı ile Marinković'in öldürülmesi ve Sırp armasına hakaret edilmesinden dolayı Osmanlı Devleti tarafından yerine getirilmesi lazım gelen tarziyeye dair görüşlerini yakında belirtmek haklarını muhafaza ettiklerini ifade ederek suikast hakkında ciddi bir tahkikat yürütülmesi için Bâb-ı Âlinin gerekli emirleri vermesini ve gerekli tedbirlerin alınmasını istemiştir.⁷⁵ Bu yazısından iki gün sonra 5 Temmuz'da Hariciye Nezaretine gönderdiği bir yazıyla bu durumu hatırlattıktan sonra hükûmetinin Bâb-ı Âliden tarziye olarak bir tabur askerin önünde askerî bando olduğu hâlde Priştine Sırp Konsolosluğu önünde Sırp bayrağını selamlamasını talep ettiğini bildirmiştir. Olayın vahametine bağlı olarak bu talebin kabul edilerek hızlı bir şekilde yerine getirileceğinden şüphe etmediklerini belirten Novaković, aksi bir önermenin kendilerince tesirinin büyük olacağını ifade etmiştir. Elçi Novaković, ayrıca maktulün ailesine tazminat ödenmesini ve miktarının da Bâb-ı Âli tarafından emsali ve cinayetin durumu göz önünde bulundurularak belirlenmesini istediklerini ifade etmiştir.⁷⁶ Sırbistan hükûmetinin bu talepleri The Times gazetesine “Sırbistan hükûmeti, Kâmil Paşa'nın öldürülen Marinković hakkındaki üzüntü ifadeleriyle yetinmedi. Konsolusun eşine tazminat verilmesini ve askerî bir birliğin konsolosluk önünden geçerek Sırbistan bayrağını selamlamasını istedi.” ifadeleriyle yansımıştır.⁷⁷

Sırbistan elçisinin tarziye ve tazminat talebi, Bâb-ı Âli Hukuk Müşavirliği ve İstişare Odasına bildirilerek konu hakkında görüş talep edilmiştir. 5 Temmuz'da görüşünü açıklayan Müşavirlik, konsolosun konsolosluk içerisinde öldürülmemiş olmasını ve olayın gerçekleşme şeklini dikkate alarak Sırp armasına bir hakaret olmadığı görüşünü ortaya koymuştur. Tazminat konusunda nispeten daha teferruatlı bir izahat yapan Müşavirliğe göre Osmanlı Devleti o güne değin benzer bir olayda yalnızca bir defa tazminat ödemiştir. O da Selânik'te 6 Mayıs 1876'da öldürülen Fransa ve Almanya konsolosları Jules Moulin ve Henry Abbott'un⁷⁸ ailelerine ödenen tazminattır. Sırbistan konsolosunun öldürülmesi hadisesinde intikam almak düşüncesinin etkili olduğunu ve cinayetten dolayı gözaltına alınan ve tutuklanan kişiler bulunduğu dikkat çeken Müşavirlik, devletler hukukuna göre Bâb-ı Âlinin suçluların cezalandırılması için elinden geleni yapmaya mecbur olduğu ancak tarziye ve tazminat ödemeye mecbur olmadığı kanaatinde. Tanınmış hukukçuların dahi devletin yabancılara karşı sorumluluğunun kendi vatandaşlarına karşı sorumluluğundan daha büyük olamayacağı fikrinde olduğu belirtilen Müşavirlik görüşünde bunun aksinin Sırbistan hükûmetince de ispat edilemeyeceği belirtildikten sonra Tiflis'te öldürülen Osmanlı şehbenderi için Rusya tarafından maktule ve ailesine tazminat ödenmemiş olduğu ifade edilmiştir.⁷⁹ İstişare Odasının bu mütalası Meclis-i Vükela kararına yön vermiştir. Meclis-i Vükela, 9 Temmuz 1890'da bu mütalaa doğrultusunda Sırbistan Elçiliğine olayın gerçekleşme şeklinin Sırbistan bayrağına hakaret edildiğini göstermediğinin,

⁷⁴ BOA, HR.H, 53/11, 2 Temmuz 1890.

⁷⁵ BOA, HR.SYS, 1493/106, 2 Temmuz 1890.

⁷⁶ BOA, HR.TH, 100/48, 6 Temmuz 1890.

⁷⁷ “Servia”, *The Times*, 7 July 1890, 5.

⁷⁸ Fransa ve Almanya konsoloslarının öldürülmesi hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Muzaffer Kayatepe, “Selânik Vilayeti Almanya ve Fransa Konsoloslarının Öldürülmesi Olayı (6 Mayıs 1876)” *Belleten* 280 (2013): 1031-1070, erişim tarihi: 14 Ağustos 2023, 10.37879/belleten.2013.1031

⁷⁹ BOA, HR.TH, 100/48, 6 Temmuz 1890. BOA, HR.SYS, 1493/109, 5 Temmuz 1890. BOA, HR.H, 53/11, 2 Temmuz 1890.

konsolos vekilinin konsoloshanede katledilmediğinin, olayın bir intikam cinayeti olduğunun, katillerin tutuklanmış olduğunun bu nedenlerden ötürü tarziye ve tazminata lüzum ve mecburiyet olmadığının bildirilmesine karar vermiştir.⁸⁰ Buna bağlı olarak Bâb-ı Âli, 19 Temmuz'da Sırbistan Elçiliğine tarziye ve tazminat taleplerinin reddedildiğini bildirmiştir.⁸¹

Bu arada Sırbistan Başbakanı ve Dışişleri Bakanı General Sava Grujić, yurtdışındaki Sırbistan temsilciliklerine birer genelge göndererek buldukları ülkelerdeki hükümetler nezdinde girişimde bulunarak tarziye ve tazminat talepleri konusunda Bâb-ı Âliye karşı desteklerinin sağlanmasını istemiştir.⁸² Bâb-ı Âlinin Marinković'in öldürülmesinde kişisel husumet bulunduğu yönündeki açıklamasını reddeden Grujić, cinayetin politik nedenlerle işlendiğini iddia etmiştir. Bu savını güçlendirmek için de Sırp Konsolosluğunun varlığının Arnavutlar için uygun olmadığını söyleyen Priştine Mutasarrıfı'nın defalarca Marinković'in azledilmesi talebinde bulunduğunu ifade etmiştir.⁸³ Bu gelişmenin ardından 13 Temmuz'da Belgrad Sefiri Mahmud Nedim Paşa ile görüşen Grujić, genelgenin uzlaşma arayışı düşüncesine dayandığını ve bu konuda Hariciye Nazırı Said Paşa'yı temin etmek için İstanbul'daki elçilerini görevlendirdiğini ifade etmiştir.⁸⁴ Belgrad hükümeti, bu dönemdeki tarziye ve tazminat konusundaki dış destek arayışında umduğunu çok da bulamamış olmalıdır. Roma Sefaretinin 6 Temmuz'da merkeze bildirdiğine göre İtalya Başbakanı Francesco Crispi ve resmî mahfiller, Marinković'in öldürülmesine önem verir gibi görünmemekte ve olayı intikam almak düşüncesiyle işlenen adi bir suç olarak değerlendirmekteydiler.⁸⁵ Viyana'da ise Eylül 1890'da Kont Gustav Kalnoky, kendisine müracaat eden Sırp Elçiye Marinković'in eşine ödenmesi istenen tazminat meselesinin tahkikatın sonuna bırakılması cevabını verirken Osmanlı elçisinden de tahkikatın biran evvel tamamlanmasını istemiştir.⁸⁶

Belgrad'daki Osmanlı Sefiri Mahmud Nedim Paşa ile görüşen Sava Grujić, İstanbul'daki elçileri Novaković aracılığıyla talep edilen tarziye ve tazminat hususunun bir defa da onun tarafından Bâb-ı Âliye bildirilmesini rica etmiştir. Bu talep karşısında Bâb-ı Âlinin fikrini çok da bilmeyen Mahmud Nedim Paşa, gayri resmi olarak Sava Grujić'e tarziye ve tazminat talebinden feragat etmeleri tavsiyesinde bulunmuştur. Mahmud Nedim Paşa, Marinković'in katledildiğini ilk öğrendiğinde olayın vahim sonuçlar doğurabileceğinden endişe ederek Priştine Mutasarrıflığına bir telgraf göndermiş ve konsolosun bölgeye gelen akrabasına gerekli saygının ve kolaylığın sağlanmasını istemişti. Hem merkezî hükümet hem de yerel hükümet bu noktada elinden gelen tüm gayreti göstermişti. Bu fırsatı değerlendirmek isteyen Mahmud Nedim Paşa, gösterilen gayret ve çabalar ile Sırp hükümetine gösterilen nezaketin yeterli bir özür olarak addedilmesi için General Gurjić'i yönlendirmeye ve ikna etmeye çalışmıştır. Mahmud Nedim Paşa, konsolosun ailesine ödenmesi istenilen tazminat konusunda ise bozguncu ve sert tabiatlı bir kişiliğe sahip olan Marinković'in defalarca uyarıldığını, Priştine'deki görevinden azledilmesi için teminat alındığını belirttikten sonra Marinković'in katledilmesinin "*gösterdiği muamele-i cebr ve şiddetten dolayı sadece bir ahz-ı sar neticesi olduğundan*" eşinin tazminat talep edemeyeceğini ifade etmiştir. Mahmud Nedim Paşa'nın düşünceleri aklına yatar gibi görünen General Gurjić, Bâb-ı Âlinin teveccühüne layık olabilmek için Priştine Mutasarrıfı'nın emri üzerine konsolosun cenazesine gösterilen askerî saygının "*tarziyye-i kafiye*" olarak addedilebilirse de alicenap Padişahın konsolosun eşine "*atiyye-i şahane olmak üzere bir meblağ ihsan buyuracakları*" ümidinde olduğunu, bunun Sırbistan'ın her tarafında "*hüsn-i tesir*" hasıl edeceğinin açık olduğunu ifade etmiştir.⁸⁷

⁸⁰ BOA, MV, 55/37, 22 Zilkade 1307 (9 Temmuz 1890). BOA, HR.TH, 100/48, 6 Temmuz 1890.

⁸¹ BOA, HR.TH, 100/48, 6 Temmuz 1890. *The Times*, 23 July 1890, 5.

⁸² "Serbia", *The Times*, 11 July 1890, 5.

⁸³ "Serbia", *The Times*, 12 July 1890, 7.

⁸⁴ BOA, HR.SYS, 1493/112, 13 Temmuz 1890.

⁸⁵ BOA, HR.TO, 98/23, 6 Temmuz 1890. BOA, Y.A.HUS, 236/83, 21 Zilkade 1307 (8 Temmuz 1890).

⁸⁶ BOA, Y.A.HUS, 239/12, 4 Safer 1308 (19 Eylül 1890).

⁸⁷ BOA, HR.TH, 100/48, 6 Temmuz 1890. BOA, HR.SYS, 1493/113, 21 Temmuz 1890.

Bâb-1 Âlinin tarziye ve tazminat taleplerini cinayetin intikam düşüncesiyle işlendiğini gerekçe göstererek reddetmesi Belgrad hükûmeti üzerinde kötü bir etki oluşturmuştur. Sırbistan Elçiliği, 30 Temmuz'da Hariciye Nezaretine gönderdiği bir yazıyla cinayetin intikam düşüncesiyle işlendiği iddiasına karşı çıkararak taleplerini yinelemiştir. Tahkikatın tamamlanmasından bir hayli vakit önce kendisine şifahen ifade edilen cinayetin intikam düşüncesiyle işlendiği şeklindeki mütalaanın Priştine'deki mahallî memurların yapmış oldukları tahkikat neticesinde teyit edilmediğini belirten Elçi, bu iddianın Marinković'in Seyfeddin'i darp ettiği şayiasıyla ortaya çıktığını ancak böyle bir şeyin asla meydana gelmediğini ve hatta Seyfeddin'in sorgusunda asla darp edilmediğini itiraf ettiğini ifade etmiştir. Elçi, birtakım mutaassıp Arnavutların Marinković'i katledebilmek için Seyfeddin'i kullanmış oldukları görüşündedir. Elçi'ye göre Konsolos'un intikam düşüncesiyle katledilmediğinin bir diğer kanıtı, Kosova Vilayet Gazetesi'nde Konsolos'un Seyfeddin'i darp ettiği için öldürüldüğüne yönelik yer alan haberi protesto ettiklerinde Priştine Mutasarrıfı'nın da bu iddianın sıhhatinden şüphe ettiğini yazılı olarak ifade etmiş olmasıdır. Elçi'nin dikkat çektiği bir diğer husus eğer cinayet intikam düşüncesiyle işlenmiş olsaydı tetiği İbrahim'in değil Seyfeddin'in çekmesi gerekirdi. Dolayısıyla cinayetin gerçek sebebini Arnavutların Sırlara karşı olan gayz ve adavetlerinden başka bir şeyde aramak kabil değildir. Bu noktadaki görüş ve düşüncesini kuvvetlendirmek için Kosova'daki Arnavutların tahrikleri ile bunlara karşı Bâb-1 Âlinin aldığı tedbirleri ve 1878 yılından o güne değin Sırbistan'da yaptıklarını belirttiği şekavet olaylarını örnek göstermiştir. Bâb-1 Âlinin emsal olarak gösterdiği Tiflis şehbenderinin öldürülmesi olayıyla ilgili olarak da cinayetin hırsızlık maksadıyla işlendiğini ve Bâb-1 Âlinin sadece suçluların cezalandırılmasını istediğini ifade ederek iki olayın kıyaslanmayacağını belirtmiştir. Parlak bir istikbali bulunan kocasını genç yaşta kaybetmiş olan Bayan Marinković'e uygun bir tazminat verilmesi talebini tekrar ifade eden Elçi, taleplerinin hızlıca karşılanacağı ve böylece Sırbistan kamuoyundaki heyecanın bir dereceye kadar izale edileceği düşüncesinde olduğunu belirtmiştir. Sırbistan bayrağına yapıldığını düşündükleri hakareten dolayı talep ettikleri özür konusunda ise her ne kadar cinayet konsolosluk içerisinde işlenmemiş ve doğrudan Sırp bayrağı tahkir edilmemiş olsa da mahallî memurların yabancı konsolosların hayatlarını korumaya mecbur olduklarını bundan dolayı da bir tarziye yapılması gerektiği düşüncesinde olduklarını ifade etmiştir.⁸⁸

16 Ağustos'ta Sırbistan Elçisi'nin tarziye ve tazminat talebine aynı gerekçelerle bir kez daha ret cevabı verilirken cinayetin kişisel bir husumetle mi yoksa Arnavutlar tarafından teşkil edilen bir fesat cemiyetinin Sırlara karşı düşmanlıklarının bir tezahürüyle tertip edilerek mi gerçekleştiğinin yapılacak olan yargılama ile ortaya çıkacağı da ifade edilmiştir.⁸⁹ Bâb-1 Âlinin olumsuz cevabına rağmen Sırbistan hükûmeti, 27 Ağustos'ta İstanbul'daki elçiliği vasıtasıyla, Marinković'in naaşının Sırbistan'a nakli esnasında Priştine'deki memurlarca gösterilen özel ilgiyi "*tarziye-i kafiye*" olarak nitelendirerek "*diğer bir tarziye-i maneviye talebinden feragat*" ettiklerini bildirmiştir. Ancak Marinković'in ailesine verilmesini talep ettikleri tazminat konusunun yargılamanın sonuna bırakılmış olmasını garip bulduklarını ifade etmişlerdir. Sırp hükûmeti, bir kez daha cinayetin intikam alma düşüncesiyle değil gizli bir ittifakla ve planlanarak işlendiği iddiasını tekrar etmiştir. Dikkat çekici bir şekilde, daha yargılama devam ederken cinayet hakkında hasıl olan fikirlerinin Üsküp Mahkemesinin vereceği aksi bir karara rağmen asla değişmeyeceğini beyan eden Sırp hükûmeti, suçluların hak ettikleri cezayı alacaklarına dair olan güvenlerini de ifade etmekten geri durmamıştır. Sırbistan Elçisi, 27 Ağustos'ta Hariciye Nezaretine göndermiş olduğu yazısında tazminatla ilgili kararın hükûmetten beklendiğini esasen siyasi bir içeriğe sahip olan böyle bir konuda mahkemelerin herhangi bir hak ve sorumluluğu olmadığını ifade etmiştir. Sırbistan hükûmetinin meseleyi başından beri diplomasi yoluyla müzakere ettiğini belirten Elçi, Bâb-1 Âlinin geçmişe nazaran daha fazla birlikte hareket etmeleri lazım gelen iki komşu devletin gerçek menfaatlerini göz önünde bulundurarak düşüncesini ve mütalaasını değiştirmesini ve tazminat konusunu mahkeme

⁸⁸ BOA, HR.TH, 100/48, 6 Temmuz 1890.

⁸⁹ BOA, HR.TH, 100/48, 6 Temmuz 1890.

sürecinden bağımsız bir şekilde ele alacağı ümidinde olduklarını ifade etmiştir. Bu noktadaki ümitlerinin oldukça güçlü olduğunu ifade eden Elçi, taleplerini azaltarak Bâb-ı Âlinin işini kolaylaştırdıklarını, Sırbistan hükûmetini kamuoyu baskısı nedeniyle düştüğü müşkül durumdan kurtarmak için Bâb-ı Âlinin yardım etmesini beklediklerini ifade etmiştir. Verilecek olan kararın Bâb-ı Âlinin Sırbistan'a karşı olan hakiki dostluğunun yeni baştan ispatı olacağını belirten Elçi, böylece bu müessif hadisenin tamamen sona ereceğini dile getirip oldukça diplomatik bir şekilde konuyla ilgili doğrudan doğruya Padişah'a müracaat talebinden kurtulacağını ifade etmiştir.⁹⁰ Sırbistan Elçisi'nin, Osmanlı hükûmetinin tazminat konusunu mahkemeden çıkacak karara bıraktığı şeklindeki ifadesi esasen gerçeği yansıtmamaktadır. Yazışmalar gözden geçirildiğinde Bâb-ı Âlinin böyle bir ifadesi olmadığı açık bir şekilde görülebilmektedir. Bâb-ı Âlinin mahkeme neticesine bıraktığı husus, mahkemenin cinayetin sebebi ve ne şekilde işlendiği hakkındaki hükmüdür.⁹¹ Bu arada Üsküp İstinaf Mahkemesi Eylül ayının başında yargılamasını tamamlayarak 5 Eylül 1890 tarihli ilamıyla İbrahim'in idamına, ona yardım eden Hamdi, Raif ve Seyfeddin'in beşer sene kürek cezasına çarptırılmasına karar vermiştir.⁹²

19 Kasım 1890 tarihinde Sırp Millet Meclisinin açılışında Heyet-i Vesayet'çe okunan nutkun Osmanlı Devleti'yle ilgili kısmında Konsolos Marinković'in öldürülmesi konusuna da değinilmiştir. Nutukta sınır komşusu olunan Osmanlı Devleti ile iyi ilişkilerin tesisi ve sürdürülmesi isteği ifade edilip Konsolos Marinković'in öldürülmesinin büyük bir üzüntüye sebep olduğu dile getirilmiştir. Ayrıca Sırbistan hükûmetinin meseleyi Bâb-ı Âli ile uygun bir şekilde neticelendirmeye çalıştığı ve konunun arzu edildiği biçimde neticelendirileceğinin ümit edildiği belirtilmiştir. Heyet-i Vesayet'in konu hakkındaki ılımlı üslubu Osmanlı Hariciyesinin yazışmalarına "itilaf-cuyâne bir zeminde muharrer" şeklinde yansımıştır.⁹³

Sırbistan hükûmeti ısrarlı bir şekilde Marinković'in ailesine tazminat ödenmesi talebini sürdürürken Bâb-ı Âli de şahsi bir düşmanlık nedeniyle işlenen bir cinayete tazminat ödenmesi için bir sebep ve gereklilik olmadığı düşüncesiyle direnmeye devam etmiştir. Rusya, Almanya ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun İstanbul'daki elçileri, Sırbistan'ın yanında yer alarak cömertlik ve merhamet göstergesi olarak 3000 akçe "*atiye-i seniye*" verilmesinin yeterli olacağı telkininde bulunup Bâb-ı Âlinin fikrini değiştirmesinde etkili olmuşlardır. Burada dikkat çekici olan husus, yapılması düşünülen ödemenin tazminat olarak değil Padişah'ın bir hediyesi olarak nitelendirilmesidir. Konsolos vekilinin öldürülmesine Sırbistan tarafından önem verildiği gibi diğer devletler de Osmanlı Devleti'ndeki temsilcilerinin korunmasına önem verdikleri için Rusya, Almanya ve Avusturya elçileri Sırbistan Elçisi'nin talebinin karşılanmasını tavsiyeden geri durmamışlardır. Tazminat talebine ret cevabı verilmesi hâlinde Sırp Hükûmetinin katillerin alenen idamı gibi bir istekte bulunabileceği ihtimali de kararın değiştirilmesinde etkili olmuştur. Katillerin Müslüman olmaları nedeniyle idam cezasının bazı emsallerinde olduğu gibi müebbet küreğe dönüştürülmesine yönelik bir Padişah iradesi ve fermanı çıkabileceği düşüncesine bağlı olarak ileride müşkül bir duruma düşmemek için maktulün eşine 3000 lira verilmesinin uygun olacağı yönünde yeni bir kanaat olmuştur. Hariciye Nezaretinin ve Sadaretin bu mütalaasına bağlı olarak 24 Aralık 1890 tarihinde çıkarılan bir irade ile "*maktulün zevcesine maruz-ı atiye-i seniye olarak 3000 lira verilmesi*" kararı alınmıştır.⁹⁴

⁹⁰ BOA, *HR.TH*, 100/48, 6 Temmuz 1890. BOA, *Y.PRK.HR*, 13/60, 21 Muharrem 1308 (6 Eylül 1890).

⁹¹ BOA, *HR.TH*, 100/48, 6 Temmuz 1890.

⁹² BOA, *Y.PRK.UM*, 18/6, 2 Muharrem 1308 (18 Ağustos 1890). BOA, *HR.HMŞ.İŞO*, 15/42, 29 Eylül 1306 (11 Ekim 1890).

⁹³ BOA, *Y.A.HUS*, 241/30, 8 Rebiyülahir 1308 (21 Kasım 1890).

⁹⁴ BOA, *Y.A.HUS*, 241/92, 29 Rebiyülahir 1308 (12 Aralık 1890). BOA, *İrade Dâhiliye (İ.DH)*, 1210/94731, 12 Cemaziyülevvel 1308 (24 Aralık 1890). BOA, *HR.TH*, 100/48, 6 Temmuz 1890. BOA, *HR.H*, 53/11, 2 Temmuz 1890. 23 Aralık 1890'da Sefaret Baş Tercümanı Yıldız Sarayı Baş Kitabet Dairesini ziyaret eden Sırbistan Elçisi, tazminata dair verilecek hızlı bir kararın Sırbistan tarafından memnuniyetle karşılanacağını belirtip konunun padişaha arz edilmesini talep etmiştir. Konunun II. Abdülhamid'e arzından bir gün sonra da tazminat için irade çıkmıştır. BOA, *İ.DH*, 1210/94743, 11 Cemaziyülevvel 1308 (23 Aralık 1890). The Times'a yansıdığı kadarıyla Osmanlı hükûmetinin ödeyeceği tazminat miktarı 100.000 Frank'tı. "Turkey", *The Times*, 25 November 1890, 5.

Sonuç

Sırbistan, yaklaşık üç yüz elli yıllık Osmanlı hâkimiyetinin ardından Berlin Kongresi sonrasında imzalanan 13 Temmuz 1878 tarihli Berlin Antlaşması ile bağımsız bir devlet olarak tanınmıştır. İç politikada hanedanlar arasındaki hâkimiyet mücadelesine sahne olan genç krallık, iktisadi ve siyasi olarak Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun etkisi altındaydı. 1881 yılında Sırbistan Krallığı ile Avusturya-Macaristan İmparatorluğu arasında imzalanan antlaşma ile Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Sırbistan'ın Bosna-Hersek ve Yeni Pazar dışındaki Osmanlı topraklarındaki genişlemesine müdahale etmemesine karar verilmiştir. Aynı dönemde Sırp, özel olarak Eski Sırbistan olarak tanımladıkları bölge ile genel olarak Makedonya coğrafyasında yaşanan Bulgaristan, Yunanistan ve Patrikhane arasındaki mücadeleye dâhil olmuştur. Bilhassa 1885 yılındaki Sırp-Bulgar Savaşı'ndan sonra kurmuş oldukları başta Aziz Sava Derneği olmak üzere çeşitli dernekler aracılığıyla Makedonya'daki etkinliklerini artırmaya çalışmışlardır. Bilhassa 1886 yılında Osmanlı Devleti ile yapmış oldukları Geçici Konsolosluk Sözleşmesi ile Üsküp, Selânik, Manastır ve Priştine'de konsolosluklar kurmuşlardır.

Sırbistan, 1887 yılında Kosova Vilayet merkezi Priştine olmasına rağmen vilayetteki ilk Konsolosluğunu Üsküp'te açmıştır. 1888 yılında vilayet merkezinin Priştine'den Üsküp'e taşınmasından kısa bir müddet sonra 1889 yılında bu kez de Priştine'de bir konsolosluk kurmuştur. Sırbistan'ın aynı vilayet içerisinde iki konsolosluk kurmasının nedeni bölgedeki Sırp varlığı ve bununla birlikte bölgedeki faaliyetlerini artırma düşüncesinden kaynaklanmıştır. Priştine'de görevlendirilen ilk konsolos Luka Marinković olmuştur. Türkçe öğrenmek için bir dönem İstanbul'da eğitim alan Marinković, göreve başlamasından kısa bir süre sonra yerel yönetimle birtakım problemler yaşamıştır. Buna bağlı olarak Bâb-ı Âli, Marinković'in Priştine'deki görevinin sonlandırılması için Belgrad nezdinde teşebbüslerde bulunmuşsa da bunlardan somut bir netice elde edebilmesi mümkün olmamıştır.

Şarkı söyleyerek Sırbistan Konsolosluğu önünden geçtiği gerekçesiyle Kıpti Seyfeddin'i kavası Recep'e darp ettirmiş olması Marinković ile Seyfeddin arasında kişisel bir husumetin oluşmasına neden olmuştur. Bu kişisel husumet; Seyfeddin, Hamdi, Raif ve İbrahim'in bir tertibatı sonucu Marinković'in öldürülmesiyle sonuçlanmıştır. Yapılan tahkikat ve yargılama neticesinde suikastın kişisel düşmanlıkla işlenmiş olduğu kanaati oluşmuşsa da Sırp arasında cinayetin siyasi saiklerle işlendiğine yönelik iddialar da dile getirilmiştir. Bilhassa Sırbistan'ın işgal ettiği topraklardan çok sayıda mültecinin Priştine'de yaşıyor olması bu ihtimalin göz ardı edilmemesini gerektirmektedir. Sırbistan'ın son birkaç yıl içerisinde hem derneklerle hem diplomatik temsilciliklerle bölgedeki varlığını ve etkinliğini artırması, hakkındaki şüpheleri ve tedirginliği artırmıştır. Halk arasında bu faaliyetler, Sırbistan'ın bölgeyi işgal planının bir parçası ve ön hazırlık aşaması olarak nitelendiriliyordu. Ancak Marinković cinayetinin işlenmesinde Sırbistan'ın bölgeyi işgal edeceği şüphesinin doğrudan bir etkiye sahip olduğunu somut olarak ortaya koyabilecek bir delil bulunmamaktadır. İşlenen cinayeti Sırbistan bayrağına yapılan bir hakaret olarak nitelendiren Belgrad hükûmeti Osmanlı Devleti'nden tarziye talebinde bulunmuşsa da bu talebinden vazgeçmiştir. Belgrad hükûmetinin bir diğer talebi Marinković'in ailesine tazminat ödenmesi olmuştur. Osmanlı Devleti, bir lütuf ve ihsan olarak Marinković'in eşine 3000 lira ödeyerek tazminat hususunun da kapanmasını sağlamıştır. Suikast sonrası yaşanan gelişmeler göz önünde bulundurulduğunda hem Osmanlı Devleti'nin hem de Sırbistan Krallığı'nın oldukça temkinli davrandıkları görülür. Yapılan açıklamalarda ve uygulamalarda diplomatik nezaket kurallarına riayet edilmeye çalışıldığını ve tarihteki eski düşmanlıkların geride bırakıldığına dair söylemlerin ön plana çıkarılmış olduğunu görmekteyiz.

Kaynakça**Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)**

Bab-ı Asaflı Divan-ı Hümayun Sicilleri Name-i Hümayun Defterleri (A.DVNS.NMH.d), 14/63, 16 Safer 1304 (14 Kasım 1886).

Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi (DH.MKT), 1527/13, 22 Zilkade 1305 (31 Temmuz 1888).

Hariciye Nezareti Hukuk Kısmı Evrakı (HR.H), 53/11, 2 Temmuz 1890.

Hariciye Nezareti Hukuk Müşavirliği İstişare Odası Evrakı (HR.HMŞ.İŞO), 175/19, 1 Rebiyülevvel 1308 (15 Ekim 1890). 175/35, 11 Rebiyülahir 1308 (24 Kasım 1890). 15/42, 29 Eylül 1306 (11 Ekim 1890).

Hariciye Nezareti Siyasi (HR.SYS), 1493/106, 2 Temmuz 1890. 1493/107, 2 Temmuz 1890. 1493/108, 2 Temmuz 1890. 1493/109, 5 Temmuz 1890. 1493/110, 6 Temmuz 1890. 1493/111, 8 Temmuz 1890. 1493/112, 13 Temmuz 1890. 1493/113, 21 Temmuz 1890. 1493/117, 3 Nisan 1891. 1493/118, 6 Nisan 1891. 1493/119, 28 Mayıs 1891.

Hariciye Nezareti Tahrirat (HR.TH), 100/48, 6 Temmuz 1890.

Hariciye Nezareti Tercüme Odası Evrakı (HR.TO), 23/85, 25 Mart 1890. 23/86, 27 Mart 1890. 98/23, 6 Temmuz 1890. 370/5, 11 Mayıs 1886.

İrade Dâhiliye (İ.DH), 1210/94731, 12 Cemaziyülevvel 1308 (24 Aralık 1890). 1210/94743, 11 Cemaziyülevvel 1308 (23 Aralık 1890).

İrade Hariciye (İ.HR), 304/19341, 29 Rebiyülahir 1304 (25 Ocak 1887). 338/21898, 21 Rebiyülahir 1306 (25 Aralık 1888). 338/21912, 20 Zilhicce 1306 (17 Ağustos 1889).

Meclis-i Vükela Mazbataları (MV), 11/85, 11 Zilkade 1303 (22 Ağustos 1886). 12/94, 7 Muharrem 1304 (7 Ekim 1886). 35/39, 21 Zilhicce 1305 (29 Ağustos 1888). 55/37, 22 Zilkade 1307 (9 Temmuz 1890).

Sadaret Mektubi Mühimme Kalemi Evrakı (A.MKT.MHM), 491/40, 26 Zilkade 1303 (26 Ağustos 1886).

Şûra-yı Devlet Evrakı (ŞD), 1968/17, 20 Şevval 1305 (30 Haziran 1888).

Yıldız Perakende Evrakı Hariciye Nezareti Maruzatı (Y.PRK.HR), 13/37, 27 Zilkade 1307 (15 Temmuz 1890). 13/60, 21 Muharrem 1308 (6 Eylül 1890).

Yıldız Perakende Evrakı Umumi (Y.PRK.UM), 18/6, 2 Muharrem 1308 (18 Ağustos 1890).

Yıldız Sadaret Hususi Maruzat Evrakı (Y.A.HUS), 236/51, 3 Temmuz 1890. 236/63, 17 Zilkade 1307 (5 Temmuz 1890). 236/83, 21 Zilkade 1307 (8 Temmuz 1890). 236/103, 29 Zilkade 1307 (17 Temmuz 1890). 239/12, 4 Safer 1308 (19 Eylül 1890). 241/30, 8 Rebiyülahir 1308 (21 Kasım 1890). 241/92, 29 Rebiyülahir 1308 (12 Aralık 1890).

Telif Eserler

Adanır, Fikret. *Makedonya Sorunu*. çev. İhsan Catay. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2001.

Aslantaş, Selim, *Osmanlı'da Sırp İsyanları*. İstanbul: Selenge Yayınları, 2023.

Bataković, Dušan T. *Serbia's Kosovo Drama a Historical Perspective*. Belgrade: Čigoja Štampa, 2012.

- Duran, Nurbanu. "Sırbistan'ın ve Osmanlı Sırpalarının Makedonya Meselesindeki Yeri" *Tarih Araştırmaları Dergisi* 73 (2023): 181-201, erişim tarihi: 25 Ağustos 2023, <https://doi.org/10.35239/tariharastirmalari.1097937>
- Emgili, Fahriye ve Mustafa Kahramanyol. *Sırbistan'ın Osmanlı Topraklarındaki İstihbarat ve Teşkilatlanma Çalışmaları (1898-1912)*. Ankara: Cedit Neşriyat, 2012.
- Gülcan, Mustafa, "Dünden Bugüne Sırp ve Avusturya Baskısı Karşısında Bosna Hersek" *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 1 (1994): 283-288.
- Hacısalihioğlu, Mehmet. *Jön Türkler ve Makedonya Sorunu (1890-1918)*. çev. İhsan Catay. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2008.
- Karal, Enver Ziya. *Osmanlı Tarihi (Birinci Meşrutiyet ve İstibdat Devirleri (1876-1907))*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay., 2000.
- Kayatepe, Muzaffer. "Selânik Vilayeti Almanya ve Fransa Konsoloslarının Öldürülmesi Olayı (6 Mayıs 1876)" *Bellekten* 280 (2013): 1031-1070, erişim tarihi: 14 Ağustos 2023, [10.37879/bellekten.2013.1031](https://doi.org/10.37879/bellekten.2013.1031)
- Kosova Vilayet Salnamesi*. Priştine: Kosova Vilayet Matbaası, 1305.
- Kutlu, Sacit. *Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzyılında Balkanlar ve Osmanlı Devleti*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2018.
- Malcolm, Noel. *Kosova: Balkanları Anlamak İçin*. çev. Özden Arıkan. İstanbul: Sabah Kitapları, 1999.
- Nikolova, Maja. "The Action of the Saint Sava Society on the Formation of Identity among Serbs in Old Serbia and Macedonia". *Historia Scholastica* 9 (2023): 145-164, erişim tarihi: 11 Ağustos 2023, <https://doi.org/10.15240/tul/006/2023-1-007>
- Öner, Senem. "Çeviri Yoluyla Kanun Yapmak: 1858 Tarihli Osmanlı Ceza Kanunu'nun 1810 Tarihli Fransız Ceza Kanunu'ndan Çevrilmesi" Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2013.
- Özkan, Ayşe, *Miloş'tan Milan'a Sırp Bağımsızlığı (1830-1878)*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2011.
- Özkan, Ayşe. "Aziz (Sveti/Saint) Sava Cemiyeti (1886-1891)" *Karadeniz Araştırmaları Dergisi* 78 (2023): 423-436, erişim tarihi: 25 Ağustos 2023, <https://doi.org/10.56694/karadearas.1329844>
- Özkan, Ayşe. "Sırbistan'ın Bosna-Hersek Üzerindeki Emelleri ve Faaliyetleri (1878-1908)" *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 43 (2016): 854-869, erişim tarihi: 25 Ağustos 2023, <https://www.sosyalarastirmalar.com/>
- Özkan, Ayşe. *Bağımsızlıktan Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı'na Sırp (1878-1918)*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2013.
- Saygılı, Hasip. "1903 Makedonyasında Reformlara Tepkiler: Manastır Rus Konsolosu Aleksandır Rostkovski'nin Katli" *Karadeniz Araştırmaları* 39 (2013): 69-94, erişim tarihi: 25 Ağustos 2023, <https://doi.org/10.12787/KARAM714>
- Saygılı, Hasip. "Sultan II. Abdülhamid'in Meşrutiyet Krizi: 1903'te Mitroviçe'de İlk Rus Konsolosu Grigori Şerbina'nın Öldürülmesi" *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 20 (2014): 163-191, erişim tarihi: 25 Ağustos 2023, <https://turkiyat.hacettepe.edu.tr/dergi/20sayi.pdf>

- Temizer, Abidin ve İbrahim Serbestoğlu. "Osmanlı-Sırp Diplomatik İlişkileri ve Belgrad Sefiri Yusuf Ziya Paşa" *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi* 9/2 (2020): 488, erişim tarihi: 10 Ağustos 2023, <https://doi.org/10.30903/Balkan.841172>
- Ünlü, Mucize. "Priştine Kazasının Tanzimat Sonrası Gelişimi". *Osmanlı Dönemi Balkan Şehirleri C. 1* içinde, 443-467. Ankara: Gece Kitaplığı, 2017.
- Ünlü, Mucize. "Sırpların I. Kosova Zaferi'nin 500. Yıldönümünü Kutlama Girişimleri" *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi* 28 (2010): 107-118, erişim tarihi: 20 Ağustos 2023, https://doi.org/10.1501/OTAM_0000000558
- Ünlü, Mucize. *Kosova Vilayeti (1877-1912)*. Ankara: Gece Kitaplığı, 2014.
- Yarcı, Güler. "Osmanlı Diplomasisinde Makedonya Meselesi (1876-1913)" *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi* 6 (2013): 76-114, erişim tarihi: 26 Eylül 2023, <https://esbadergisi.com>

Gazeteler

- "Murder of a Servian Consul in Turkey", *The Times*, 3 July, 1890, 5.
- "Servia", *The Times*, 4 July 1890, 5.
- "Servia", *The Times*, 7 July 1890, 5.
- "Servia", *The Times*, 9 July 1890, 5.
- "Servia", *The Times*, 11 July 1890, 5.
- "Servia", *The Times*, 12 July 1890, 7.
- The Times*, 23 July 1890, 5.
- "The Murder of a Servian Vice-consul", *The Times*, 11 September 1890, 3.
- "Turkey", *The Times*, 25 November 1890, 5.

İnternet Sayfaları

- <https://www.timeanddate.com/sun/kosovo/pristina?month=7&year=1890> (E.T. 04.09.2023)